

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali-alan koulutusohjelma

Vilja Kianto

LASTENSUOJELUTYÖ JA JULKISUUS
- KAKSI LEHTIJUTTUA PERHETYÖSTÄ

Opinnäytetyö
Maaliskuu 2016

OPINNÄYTETYÖ
Maaliskuu 2016
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80220
JOENSUU
p. (013) 260 6600

Tekijä
Vilja Kianto

Nimeke
Lastensuojelutyö ja julkisuus - kaksi lehtijuttua perhetyöstä

Toimeksiantaja
Kuopion kaupunki, lapsiperhepalvelut

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tehtävänä oli median välityksellä lisätä kansalaisten tietämystä perhetyön arjesta ja tuoda esille lastensuojelutyön mahdollisuuksia. Opinnäytetyöprosessi mukaili osittain toimintatutkimuksen prosessia. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena oli kaksi lehtijuttua. Ennaltaehkäisevästä perhetyöstä kertova juttu julkaistiin kuopiolaisessa ilmaisjakelulehdessä. Toinen juttu keskittyi erityisesti lastensuojelun perhetyöhön ja se julkaistiin valtakunnallisessa lehdessä. Lehtijuttujen tavoitteena oli tiedon lisäämisen ohella oikaista mahdollisia virheellisiä käsityksiä liittyen lastensuojeluun ja perhetyöhön.

Lehtijuttujen toteutus eteni seuraavasti: Yhteydenottojen perusteella löytyi yksi paikallislehti ja yksi valtakunnallinen lehti, jotka olivat kiinnostuneita yhteistyöstä. Seuraavaksi toteutettiin perhetyöntekijöiden ja perhetyön asiakkaan haastattelut, joiden pohjalta kirjoitettiin lehtijutut. Juttujen kirjoittaminen vaati perehtymistä journalistisen kirjoittamisen periaatteisiin, joita kuvataan opinnäytteen teoriaosuudessa. Teoriaosuudessa kuvataan myös keskeisiä asioita lastensuojelusta ja perhetyöstä, sekä tarkastellaan sosiaalityön ja julkisuuden suhdetta.

Opinnäytetyöhön koottu teorian tieto vahvisti käsitystä, että sosiaalialalla tehtävästä julkisuustyöstä voi olla hyötyä sekä asiakkaille että työntekijöille. Myös opinnäytetyöprosessiin osallistuneet lapsiperhepalveluiden työntekijät pitivät tärkeänä sitä, että sosiaalialan työntekijät tuovat esille työnsä eri puolia yleisellä tasolla. Heidän mukaansa se voi vähentää ennakkoluuloja ja madaltaa kynnystä hakea apua.

Kehittämisideoiksi opinnäytetyössä esitetään esimerkiksi, että vastaava juttuprojekti voitaisiin toteuttaa myös internetissä tai toteuttaa tiedotushanke, jossa olisi mukana eri joukko- viestimiä.

Kieli
suomi

Sivuja 45
Liitteet 6
Liitesivumäärä 10

Asiasanat
lastensuojelu, perhetyö, media, vaikuttaminen

Author
Vilja Kianto

Title
Child welfare and publicity - two articles about family work

Commissioned by
City of Kuopio/ Family Services

Abstract

The purpose of this thesis was to increase citizens' knowledge about family work and the possibilities of child welfare work via media. The process of the thesis follows the process of action research with some exceptions. The functional part of the thesis was writing two articles about family work. The other article was published in a local free newspaper and it focused on preventative family work. The other one was published in a national child welfare journal and it focused on child welfare family work. In addition to increasing knowledge, the aim of the articles was to redress incorrect impressions about child welfare work.

Implementation of the functional part of the thesis proceeded as follows: It was agreed on publishing the articles with selected cooperation partners. The articles are based on interviews with the family workers and the customer. In order to write the articles, it was necessary to get acquainted with the principles of journalistic writing. Those principles are described in the theory part of this thesis. In the theory part there is also described the main things about child welfare and family work as well as social work in relation to publicity.

Family workers who were involved in the thesis process thought that it is important that workers on social field bring out the different sides of their work. The theoretical information gathered for this thesis confirms this impression. According to the source material and the family workers, publicity work could help decreasing prejudices and make it easier to seek help.

Development ideas that are being proposed in the thesis: this kind of project could be implemented on the internet or an informing project could be carried out where different media would be involved.

Language
Finnish

Pages 45
Appendices 6
Pages of Appendices 10

Keywords
child welfare, family work, media, influencing

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto	5
2	Media ja journalismi	6
2.1	Median valta	6
2.2	Joukkoviestintä	8
2.3	Journalismi.....	8
2.3.1	Printtijournalismi	10
3	Yhteiskunnallinen vaikuttaminen sosiaalialalla	10
3.1	Osallisuudesta osallistumiseen ja vaikuttamiseen	10
3.2	Kansalaisena vaikuttaminen	11
3.3	Sosiaalityö ja julkisuus	12
3.4	Lastensuojelu mediassa	14
4	Lastensuojelu ja perhetyö	16
4.1	Lastensuojelun tehtävät.....	16
4.1.1	Avohuollon tukitoimet.....	18
4.2	Perhetyön taustaa.....	19
4.3	Perhetyö tuen muotona	20
4.4	Kuopion kaupungin perhetyö	22
5	Opinnäytetyön lähtökohdat ja menetelmälliset valinnat	23
5.1	Toimeksianto ja opinnäytetyön tehtävä.....	23
5.2	Toiminnallinen opinnäytetyö	24
5.3	Opinnäytetyön prosessi ja toimintatutkimus.....	25
6	Lehtijuttujen toteutus.....	27
6.1	Suunnitteluvaihe ja kohderyhmän valinta	27
6.2	Yhteydenotot lehtiin	28
6.3	Työntekijöiden ja asiakkaan haastattelut	29
6.3.1	Haastattelujen valmistelu ja kysymykset.....	30
6.3.2	Eettiset periaatteet haastattelussa	32
6.4	Kirjoittamisprosessi.....	33
7	Valmiit lehtijutut.....	35
7.1	Lehtijuttujen julkaiseminen.....	35
7.1.1	Kirkko & Koti -lehden juttu	36
7.1.2	Lapsen maailma -lehden juttu.....	37
8	Pohdinta.....	38
8.1	Yhteenveto.....	38
8.2	Oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu	40
8.3	Arviointi	41
8.4	Kehittämisideat	42
	Lähteet.....	43

Liitteet

Liite 1	Tutkimuslupa
Liite 2	Savon Sanomat 13.12.2015
Liite 3	Haastattelurungot
Liite 4	Juttusuunnitelmat
Liite 5	Kirkko & Koti 28.10.2015
Liite 6	Lapsen maailma 5/2016

1 Johdanto

Opinnäytetyön aihe syntyi joulukuussa 2014 Kuopion lastensuojelun perhetyön yksikön kokouksessa, johon osallistuin kotipalvelun perhetyöntekijän sijaisena. Kokouksessa keskusteltiin perhetyön julkisuuskuvasta ja käsityksistä, joita ihmisillä on perhetyön sisällöstä. Työntekijöiden mielestä median välittämä kuva lastensuojelusta on usein kielteinen ja yksipuolinen. He myös totesivat, että ihmisillä on usein virheellisiä käsityksiä perhetyöstä. Kokouksessa pohdittiin, voisiko mediassa kertoa aiheesta myönteisesti ja nostaa esille perhetyön ja lastensuojelutyön mahdollisuuksia.

Päädyin toteuttamaan toiminnallisen opinnäytetyön, jonka tuotoksena syntyi kaksi lehtijuttua perhetyöstä. Kirjoittamani jutut ovat haastattelujen pohjalta koottuja tekstejä. Kutsun kirjoittamiani tekstejä lehtijutuiksi, koska juttu-termi viittaa monenlaisiin lehdissä julkaistaviin tekstilajeihin. Lehtiartikkeli-termi viittaa enemmän taustoittaviin, asiapitoisiin teksteihin ja uutisiin. (Roivas & Karjalainen 2013, 172.) Lehtijuttujen tarkoituksena oli välittää asianmukaista tietoa perhetyön sisällöstä lukijoille ja erityisesti lapsiperheille. Tavoitteena oli tiedon lisäämisen ohella oikaista mahdollisia virheellisiä käsityksiä liittyen lastensuojeluun ja perhetyöhön.

Helena Jaakkolan (2013, 12) mukaan lastensuojelutyön on hyvä näkyä medias-
sa, koska media muokkaa maailmankuvaamme. Jos lastensuojelusta ei puhuta julkisesti, on helpompi sulkea silmät lasten hädältä tai perheiden ongelmilta. Mediassa välitetty totuudenmukainen tieto lastensuojelusta sekä asiakkaiden ja työntekijöiden kertomat kokemukset voivat auttaa kansalaisia käymään keskustelua ja muodostamaan kuvaa yhteiskunnasta. Lastensuojelusta puhuminen julkisesti auttaa myös kehittämään ja arvioimaan lastensuojelua. (Jaakkola H. 2013, 12.) Lehtijuttuja kirjoittaessa jouduin asettumaan lukijan asemaan ja poh-
timaan, miltä asiat näyttävät sellaisen näkökulmasta, joka ei ennestään tunne
aihetta. Roivas ja Karjalainen (2013, 180) toteavat, että omasta alasta kirjoitta-

minen julkisesti vahvistaa asiantuntijaviestinnän taitoja ja tukee ammatti-identiteetin kehittymistä.

Opinnäytetyössä avaan aluksi median ja journalismin käsitteitä, koska toiminnallisen opinnäytetyöni tuotoksena syntyneet lehtijutut julkaistiin journalistisissa julkaisuissa. Opinnäytteeni liittyy vaikuttamiseen ja osallistumiseen, joten seuraavassa luvussa kerron yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta sosiaalialalla sekä sosiaalityön ja lastensuojelun suhteesta mediaan. Luvussa neljä esittelen tiivistysti lastensuojelun ja perhetyön periaatteita. Viidennessä luvussa kerron opinnäytetyöprosessista ja tarkennan opinnäytetyön tehtävää. Opinnäytetyöprosessin avaamisen jälkeen kirjoitan toiminnallisen osuuden toteutuksesta luvuissa kuusi ja seitsemän. Kerron toteutuksen vaiheista, haastattelujen tekemisestä ja lehtijuttujen kirjoittamisesta. Raportin lopuksi pohdin opinnäytetyön toteutusta suhteessa työn tavoitteisiin ja ammatilliseen kasvuuni.

2 Media ja journalismi

2.1 Median valta

Medialle ei ole yksiselitteistä määritelmää. Medialla voidaan yleisesti viitata kaikkiin eri joukkoviestinnän kanaviin, kuten radioon, televisioon, lehdistöön ja niiden sivustoihin internetissä. Edellisten lisäksi sanalla voidaan viitata myös sosiaalisiin medioihin, kuten Facebookiin, Youtubeen ja blogeihin. (Seppänen & Väliaverronen 2012, 10–11.) Mediaa voidaan jakaa eri ryhmiin käytetyn tekniikan mukaan, esimerkiksi printtimedia eli graafinen media (lehdet, kirjat), audiovisuaalinen media (elokuvat, televisio) ja multimedia, jossa yhdistyvät eri tekniikat (Mustonen 2001, 8). Opinnäytetyössä käytän termiä media tarkoittaen sillä kaikkia joukkoviestimiä yleensä ja viittaaan sanalla sekä yksikköön että monikkoon.

Nykyään media mielletään usein vuorovaikutteiseksi yleisönsä kanssa: videoita, tv-lähetyksiä ja artikkeleita voi kommentoida ja yleisö toimii myös sisällöntuotta-

jina. Seppänen ja Väliverronen puhuvat kirjassaan *mediayhteiskunnasta*. Termin käyttämistä he perustelevat sillä, että media on vahvasti läsnä ihmisten elämässä ja koko yhteiskunnassa. He väittävät, että nykyistä länsimaista yhteiskuntaa ei voi ymmärtää ottamatta huomioon mediaa ja sen roolia yhteiskunnassa. (Seppänen & Väliverronen 2012, 10–11.)

Koska media on läsnä ihmisten elämässä kaiken aikaa, voidaan sanoa että medialla on valtaa. Median välittämällä kuvalla on vaikutusta ihmisten asenteisiin, mielipiteisiin ja joskus myös käyttäytymiseen. Median valtaa on esimerkiksi kyky luoda ja määritellä niitä puheenaiheita, joista yhteiskunnassa keskustellaan. Ihmiset muodostavat maailmankuvaansa osittain sen tiedon perusteella, jota he saavat esimerkiksi uutisten tai mainosten kautta. Koska median valta tiedostetaan, kaikkia julkisia organisaatioita kiinnostaa oma julkinen kuva mediassa. (Seppänen & Väliverronen 2012, 171.) Rentola (2010, 29) painottaa esimerkin merkitystä mediaviestinnässä. Jos esimerkiksi jokin yritys haluaa kertoa uudesta toimintamallistaan, kukaan ei kiinnostu. Jos yritys kertookin uudesta toimintamallistaan sen kautta, kuinka työntekijät toteuttavat sitä käytännössä, syntyy juttu. Esimerkki kiinnostaa mediaa ja yleisöä enemmän kuin asioiden ja ilmiöiden esittely yleisellä tasolla. (Rentola 2010, 29, 144.)

Median keskeisiä toimijoita ovat journalistit ja journalistien työväline on kieli. Maarit Jaakkolan (2013, 106) mukaan kieli ei ole koskaan neutraali viestinnän väline. Kielenkäytöllä ja sanavalinnoilla on merkitystä ja jokaisen toimittajan ja julkisen kielenkäyttäjän pitää tiedostaa tämä. Sanavalinnat arvottavat kohdettaan. Toimittajat käyttävät valtaa, jonka myötä heillä on myös vastuuta. Toimittajan vastuuseen kuuluu tapauskohtaisesti punnita, millaisia seurauksia hänen tekemillään ratkaisuilla on jutun lähteille ja kohteille tai heidän omaisilleen tai heidän yhteisöilleen. (Jaakkola M. 2013, 106.)

Yleensä eri viestimillä on oma julkaisustrategiansa, jossa määritellään millaista sisältöä media julkaisee ja kuinka sisältöä työstetään toimituksessa. Kaikilla lehdillä, radiokanavilla ja muilla julkaisuilla on omat kriteerinsä. Toisissa lehdisissä voidaan painottaa yhteiskunnallisia asioita ja toisissa halutaan ensisijaisesti viihdyttää lukijoita. (Rentola 2010, 36.) Eri medioilla on jatkuvasti kasvavassa

määrin paineita saada myytyä julkaisujaan. Kilpailu lukijoista vaikuttaa siihen, millaista sisältöä toimittajat tuottavat. Joissain tapauksissa tarve viihdyttää lukijoita tai yleisöä ylittää tarpeen informoida heitä. (Franklin 1999, 4.) Turo Uskalin (2002, 38) mukaan kielteiset tapahtumat on helpompi luokitella uutisiksi silloin, kun toimittajalla on jatkuva kiire tehdä työtään. Kiireen keskellä on tehtävä nopeasti valintoja, ja voi olla helpompi tarttua huonoon uutiseen kuin hyvään uutiseen. Ikävästä aiheesta voi saada lukijoita houkuttelevan jutun jo pienellä vailalla, esimerkiksi tunteisiin vetoavalla otsikolla. Positiivinen uutinen tarvitsee tuekseen enemmän kiinnostavaa taustatietoa, jotta jutun lukeminen houkuttelisi.

2.2 Joukkoviestintä

Yksinkertaisimmillaan viestintä on sanomien vaihtoa osapuolten välillä. Keskinäisviestintä viittaa kahdenväliseen viestintään ja ryhmäviestintä rajatun ryhmän vuorovaikutukseen. Joukkoviestintä eroaa edellä mainituista siten, että siinä sanomat jaetaan laajalle yleisölle. Joukkoviestintä on julkista ja periaatteessa kaikkien saatavilla. (Seppänen & Väliaverronen 2012, 21.)

Joukkoviestinnän muotoja ovat journalismi, tiedottaminen, mainonta, markkinointiviestintä, taide ja viihde. Tiedottamista edustaa esimerkiksi valtion, kunnan tai jonkin yrityksen harjoittama tiedonvälitys. Tällainen tiedotustoiminta ei pyri välttämättä puolueettomuuteen. Joskus raja tiedonvälityksen ja markkinointiviestinnän ja mainonnan välillä voi olla kuin veteen piirretty viiva. Silloin kun tiedonvälitys muuttuu suostuttelevaksi ja pyrkii aktivoimaan yleisöään käyttäytymään tietyllä tavalla, se muuttuu markkinointiviestinnäksi. Mainonta taas on vielä selkeämmin jonkin tuotteen tai palvelun myynnin edistämiseen tähtäävää joukkoviestintää. (Jaakkola M. 2013, 14.)

2.3 Journalismi

Journalismin sisällöt ovat tiettyjen ammatillisten normien ja käytäntöjen mukaan toimitettuja ja valikoituja. Journalismi on tiivistetysti yhteiskunnallista tiedonväli-

tystä, joka on suunnattu suurelle yleisölle. Yleisö voi olla esimerkiksi kansalaiset, jokin tietty ikäryhmä, ammattiryhmän edustajat, yrityksen asiakkaat tai jonkin alan harrastajat. (Jaakkola M. 2013, 13–15.)

Journalismin päätehtävät ovat välittää tietoa, tulkita maailmaa, palvella ja auttaa yleisöä, viihdyttää sekä aktivoida ihmisiä. Journalismi on ammatillinen aatesuunta, joka sitoutuu tiettyihin arvoihin. Näitä arvoja ovat esimerkiksi ajantasaisuus, todenmukaisuus ja puolueettomuus. Arvoja saatetaan painottaa eri mediaympäristöissä eri tavoin. Painotuksiin vaikuttavat esimerkiksi kunkin mediaympäristön kohdeyleisö ja julkaisupolitiikka. Esimerkiksi käsitys ajankohtaisuudesta on erilainen muutaman kerran vuodessa ilmestyvässä aikakauslehdessä kuin päivälehdessä. (Jaakkola M. 2013, 17–19.)

Hyvää journalistista toimintatapaa kutsutaan journalistietiikaksi. Journalistietiikkaan vaikuttavat lainsäädäntö ja kulttuuriset ja inhimilliset tekijät. Suomessa ammattitoimittajat sitoutuvat noudattamaan journalistien eettistä säännöstöä, joka tunnetaan nimellä *Journalistin ohjeet*. Säännöstöä päivitetään tarvittaessa, ja viimeisimmät päivitykset on tehty vuonna 2011. Journalistieettisten periaatteiden toteutumista valvoo Suomessa Julkisen sanan neuvosto. (Jaakkola M. 2013, 282–290.)

Journalismi voidaan jakaa erilaisiin suuntauksiin, joissa on erilaisia työ- tai ilmaisutapoja. Suuntauksia ovat esimerkiksi tutkiva journalismi, kansalaisjournalismi, kaunokirjallinen journalismi ja datajournalismi. Tutkivassa journalismissa toimittaja perehtyy syvällisesti johonkin yhteiskunnallisesti merkittävään asiaan tai tuo esiin jonkin piilossa olleen epäkohdan. Kansalaisjournalismi pyrkii tarjoamaan kansalaisille erilaisia tapoja saada äänensä kuuluville. Käytännössä se voi tarkoittaa esimerkiksi, että kansalaiset ovat mukana juttuprojekteissa esimerkiksi kirjoittajina, kuvaajina tai kommentoijina. (Jaakkola M. 2013, 22.) Jaana Hujasen (2002, 191) mukaan journalismin tulisi pyrkiä madaltamaan ihmisten kynnystä näkyä jutuissa ja osallistumaan niiden syntyprosesseihin. Hänen mukaansa kansalaisten osallistuminen enemmän juttujen syntyyn tuo lisää näkökulmia asioihin ja rakentaa kansalaislähtöistä tietoyhteiskuntaa.

2.3.1 Printtijournalismi

Journalistiseen ilmaisuun vaikuttaa se, millaista kanavaa viestin välittämiseen käytetään. Selkein jako on perinteisesti tehty painoviestinnän eli printtijournalismin ja sähköisen viestinnän välillä. Nykyään rajat ovat kuitenkin hämärtyneet, koska painettuun sisältöön erikoistuneet tahot tuottavat sisältöjä myös sähköisinä. Sanomalehti on vähintään kerran viikossa ilmestyvä journalistinen eli toimittuksellinen julkaisu. Aikakauslehdiksi luokitellaan julkaisu, joka ilmestyy vähintään neljästi vuodessa. Sanomalehdissä ja aikakauslehdissä on myös ei-journalistista sisältöä, kuten mainoksia ja mainosliitteitä. Sanomalehdet jaotellaan valtakunnallisiin (esim. Helsingin Sanomat), maakunnallisiin (esim. Savon Sanomat) ja paikallisiin lehtiin (esim. Iisalmen sanomat). Aikakauslehdet jaotellaan yleisaikakauslehtiin (esim. Suomen kuvalehti), ammatti- ja järjestölehtiin (esim. Lapsen maailma) ja asiakaslehtiin (esim. Yhteishyvä). Sanomalehtiä tehdään periaatteessa kaikille niin sanotun universaliteetti-periaatteen mukaisesti. Käytännössä sisältöjä pyritään kuitenkin suuntaamaan elämäntavoiltaan, taustoiltaan ja arvoiltaan erilaisille kohderyhmille. (Jaakkola M. 2013, 20–22.)

Painetulla lehdellä on internetjulkaisuihin verrattuna hidas julkaisusykli, minkä vuoksi se on jähmeä uutisväline. Selänne (2005, 170) huomauttaa kirjassaan, että sähköisessä mediassa eletään reaaliajassa, kun taas sanomalehden painon menon jälkeen sinne ei kannata enää tarjota juttuaihetta seuraavaksi päiväksi. Painettuun lehteen sopivat taustoittavat ja tarinalliset jutut, koska ne voivat tarjota lisäarvoa jo luetuille uutisille. Internetjulkaisujen jutut ovat usein lyhyempiä kuin painetun lehden tekstit. (Jaakkola M. 2013, 151–153.)

3 Yhteiskunnallinen vaikuttaminen sosiaalialalla

3.1 Osallisuudesta osallistumiseen ja vaikuttamiseen

Osallisuuden käsite voidaan määritellä yksilö-, yhteisö- tai yhteiskuntatasolla. Keskeistä kaikessa osallisuudessa on kuitenkin luottamus, sitoutuminen ja kuul-

luksi tuleminen. Yksilötasolla osallisuus on voimaantumista ja elämänhallintataitoja. Se on omaehtoista toimintaa ja vaikuttamista omaa elämää koskevien asioiden kulkuun sekä vastuun ottamista omista valinnoista. Yhteisötasolla osallisuus on sitä, että ihminen kiinnittyy ympäröiviin yhteisöihin, ympäristöihin ja yhteiskuntaan. Yhteisötasolla osallisuus liittyy yhteenkuuluvuuden ja oikeudenmukaisuuden kokemuksiin. Yhteiskunnan tasolla osallisuus liittyy edustukselliseen demokratiaan ja keskeistä on se, millaiset mahdollisuudet yksilöllä on osallistua päätöksentekoon. (Jämsén & Pyykkönen 2014, 9.) Osallisuus ja osallistuminen liittyvät toisiinsa. Osallistuminen voi olla mukana oloa esimerkiksi erilaisissa tapahtumissa, vaikuttamistoiminnassa tai kansalaistoiminnassa. Se voi olla pitkäjänteistä osallistumista tai nopeaa reagointia jonkin tavoitteen saavuttamiseksi. (Särkelä-Kukko 2014, 35.)

Osallistuminen on askel vaikuttamiseen. Osallistumalla johonkin toimintaan ja ottamalla kantaa asioihin ihminen muuttuu osallistujasta aktiiviseksi vaikuttajaksi. Yksinkertaisimmillaan vaikuttaminen on viestintää, jonka tavoitteena on muuttaa viestin kohteena olevan henkilön tai ihmisryhmän käsityksiä jostakin asiasta tai ilmiöstä. Vaikuttamisella pyritään siis muutokseen. (Ilvonen 2011, 5–9.) Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry on koonnut oppaan sosiaalialalla vaikuttamisesta. *Tehdään yhdessä sosiaaliala näkyväksi* -oppaassa määritellään vaikuttaminen seuraavasti: Vaikuttamisessa on kyse tavoitteellisesta vuorovaikutuksesta, suostuttelemisesta, jonkin asian puolesta puhumisesta tai puolustamisesta. Vaikuttamisen tavoitteena on, että vuorovaikutuskumppani ymmärtää vaikuttajan näkökannan ja mahdollisesti muuttaa toimintaansa tai ajatteluaan sen myötä. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2007, 18.)

3.2 Kansalaisena vaikuttaminen

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen on aktiivista kansalaisuutta ja positiivista mukanaoloa yhteiskunnan toiminnassa. Käytännössä se voi olla esimerkiksi mukanaoloa jonkin yhdistyksen toiminnassa tai osallistumista poliittiseen päätöksentekoon. (Ilvonen 2011, 5–9.) Kansalaisyhteiskunta tarkoittaa Seppäsen ja

Väliverrosen (2012, 12) mukaan sitä, että ihmiset liittyvät vapaaehtoisesti yhteen edistääkseen tärkeinä pitämiään asioita ja tavoitteita. Kansalaisyhteiskunnan toimintaa ovat esimerkiksi yhteiskunnalliset liikkeet kuten naisliike ja ympäristöliike sekä kansalaistoiminta ihmisoikeuksien puolesta (Seppänen & Väliveronen 2012, 12). Kansalaisyhteiskunnassa ihmiset osallistuvat kansalaistoimintaan, ja sitä kautta joskus myös kansalaisvaikuttamiseen. Kansalaistoiminnan motiivit voivat olla hyvin erilaisia. Joku voi esimerkiksi pyrkiä säilyttämään saavutettuja etuja, toiselle motivaationa voi olla heikompiensaisten puolustaminen tai taistelu epäoikeudenmukaisuutta vastaan. Jollekin kansalaistoiminta voi olla itsessään mielekästä ja tuottaa hyvää mieltä, eikä hän pyri toiminnallaan tietoisesti vaikuttamaan. (Asola 2007, 11.)

Virkeässä demokraattisessa yhteiskunnassa kansalaiset ovat monin tavoin mukana luomassa yhteisiä päätöksiä. Kansalaiset voivat osallistua politiikkaan esimerkiksi äänestämällä vaaleissa, kirjoittamalla juttuja mediaan tai antamalla haastatteluja tai olemalla yhteydessä päättäjiin. Ihmisillä on kuitenkin hyvin vaihtelevia käsityksiä siitä, mikä kansalaisvaikuttaminen on poliittista toimintaa, ja mikä ei ole. Esimerkiksi kulutusvalinnat voivat olla yhdestä näkökulmasta poliittista toimintaa, mutta toisesta näkökulmasta ne ovat vain satunnaisia valintoja. (Asola 2007, 9–13.)

3.3 Sosiaalityö ja julkisuus

Heli Immonen (2001) tutki pro gradu -työssään sosiaalityön ja julkisuuden suhdetta. Tutkimuksessaan Immonen havaitsi, että aiheesta on tehty tutkimuksia Suomessa melko vähän. Huomasin itse saman asian opinnäytettä tehdessäni. Sosiaalityön ja julkisuuden suhdetta on tarkasteltu Immosen työn lisäksi muutamissa pro gradu -tutkielmissa (esim. Liikanen 2013). Lisäksi löysin muutaman teoksen, joilla ikää on kuitenkin jo vuosikymmeniä (esim. Moksunen 1991). Yrittäin etsiä 2010-luvulla tehtyjä tutkimuksia, koska median maailma on muuttunut lyhyessä ajassa merkittävästi internetin ja sosiaalisen median myötä. Uusia tutkimuksia ei kuitenkaan löytynyt.

Julkisuudessa käyty keskustelu sosiaalityöstä ja sosiaalipalveluista vaikuttaa siihen, millainen imago niillä kansalaisten mielissä on. Sosiaalityön tehtäväkenttä on hyvin laaja, joten yhtenäistä julkisuuskuvaa sillä ei voi olla. Sosiaalityön eri palveluihin viitattaessa voidaanakin puhua useista imagoista. Imagot eli mielikuvat palveluista vaikuttavat suoraan ja välillisesti palvelujen, tukien ja avustusten hakemiseen. (Moksunen 1991, 33–36, 45–52.)

Sosiaalialan korkeakoulutettujen eettisissä ohjeissa sanotaan, että vuorovaikutukseen erikoistuneiden sosiaalialan ammattilaisten olisi hyvä pohtia, kuinka he voivat saada viestin perille päättäjille, esimiehille, hallintoon tai julkisuuteen. Sosiaalialan ammattilaisen osallistuminen julkiseen keskusteluun on Talentian ohjeiden mukaan suotavaa, vaikka salassapitovelvollisuus tekeekin osallistumisen hankalaksi. Julkisilla tiedotusvälineillä ja sosiaalialan ammatillisella työllä on erilaiset toimintaperiaatteet, mikä voi vaikeuttaa yhteistyötä. Tiedotusvälineitä kiinnostaa nostaa julkisuuteen yksityinen tarina, kun taas sosiaalialan ammattilaiset voivat yleensä puhua asioista vain yleisellä tasolla. Kun sosiaalialan työntekijä antaa julkisuuteen työhönsä liittyviä lausuntoja, tulisi hänen noudattaa mahdollisimman suurta avoimuutta, mutta ottaa kuitenkin huomioon salassapitovelvollisuus ja yksityisyyden suoja. Sosiaalialan ammattilaisen tulee myös harkita, millaisia vaikutuksia tietojen antamisella on asianomaisten ihmisten ja yhteisöjen elämään. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2013, 26.) Immonen (2001,14) toteaa tutkimustyönsä perusteella, että sosiaalityöntekijät eivät ole tottuneita tiedottamaan omasta työstään. Yksi syy mediahiljaisuuteen löytyy varmasti sosiaalialan työntekijöiden vahvasta vaitiolo- ja salassapitovelvollisuudesta.

Immosen (2001) tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa siitä, miten sosiaalityö ja sosiaalityöntekijät näyttäytyvät julkisuudessa ja miten työntekijät itse ajattelevat työstään suhteessa julkisuuteen. Tutkimuksen aineistona oli sosiaalityöntekijöiltä kerätty kirjallinen aineisto (15 vastausta) sekä Helsingin Sanomista koottu artikkeliaineisto (71 artikkelia). Tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät kokivat, että heistä ja heidän työstään vallalla oleva kuva on kielteinen ja epätoisi. Heidän mukaansa sosiaalityön imago on vääristynyt ja painottunut koskemaan erityisesti toimeentulotukea ja huostaanottoja. Heidän mielestään sosiaa-

lityö ei näy tarpeeksi julkisuudessa ja silloin kun se näkyy, siitä tehdyt jutut ovat usein sensaatiohakuisia. Työntekijöiden mukaan iltapäivälehtien ”lööppijutut” haittaavat asianmukaisen kuvan muodostumista sosiaalityöstä. Yleinen negatiivinen mielipide sosiaalityöstä oli vaikeuttanut vastaajista yli kahden kolmasosan työtä. Työn vaikeutuminen näkyi erityisesti asiakkuuden aloittamisvaiheessa, kun sosiaalityöntekijät joutuivat tekemään ison työn karistaessaan asiakkaiden turhia pelkoja. Luottamuksen saavuttaminen vei sitä kauemmin, mitä torjuvamminkin asiakas työntekijään aluksi suhtautui. Virheelliseen julkisuuskuvaan perustuvat ennakkoluulot voivat johtaa myös siihen, että kynnys hakea apua sosiaalityötoimistosta kasvaa. (Immonen 2001, 52, 61–64.)

Moksusen (1991, 189) mukaan sosiaalitoimen olisi tehtävä julkisuustyötä, että sen kannalta merkitykselliset asiat tulisivat julki. Jos sosiaalitoimi ei tee julkisuustyötä itse, määrittelevät muut instanssit sosiaalitoimen omalla tavallaan mediassa. Kaikki vastaajat Immosen (2001) tutkimuksessa pitivät tärkeänä, että sosiaalityössä tehdään aktiivista julkisuustyötä. Heidän mielestään julkisuustyö on tärkeää asiakkaiden kannalta (oikean tiedon välittäminen), sosiaalityön arvostuksen kannalta ja yhteiskunnallisen ilmapiirin muutoksen kannalta. Vastaajat eivät kuitenkaan olleet erityisen innokkaita tekemään julkisuustyötä itse. Syitä innostuksen puutteeseen olivat vastaajien mukaan mm. ajan puute ja tiedottamisosaamisen puute. Osa myös koki, ettei heillä ole mahdollisuuksia vaikuttaa, vaan media toimii omilla ehdoillaan. (Immonen 2001, 68–70.)

3.4 Lastensuojelu mediassa

Mediassa on välillä kritisoitu lastensuojelun toimintaa. Kaikkeen kritiikkiin ei pystytty salassapitosäännösten takia vastaamaan, esimerkiksi asiakkaiden esittämään julkiseen kritiikkiin yksittäistapauksista. Toimittajat haluavat usein tietää tapausten yksityiskohtia. Näihin toiveisiin lastensuojelun ammattilainen ei pysty vastaamaan. Tietoa etsivälle toimittajalle olisi kuitenkin hyvä selittää mihin kertomattomuus perustuu ja korostaa, että tietoja ei yritetä ”pimittää”. (Jaakkola H. 2013, 6–7.) Lastensuojelun ammattilaisen suhteessa julkisuuteen on kaksi puolta: luottamuksellisuus ja avoimuus. On tärkeää säilyttää asiakassuhteen luotta-

muksellisuus ja yksityisyyden suoja, mutta muutoin lastensuojelun pitäisi olla julkista toimintaa. Laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999, 20. §) sanotaan, että viranomaisen on edistettävä toimintansa julkisuutta esimerkiksi laatimalla oppaita, tilastoja ja muita julkaisuja palveluistaan, sekä tiedottamalla yhteiskuntaoloista ja niiden kehityksestä toimialallaan. Salassapitovelvollisuus on poikkeus julkisuusperiaatteesta, ja siitä säädetään laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Asiakaslain 14. ja 15. §:n mukaan kaikki asiakasta koskeva tieto on kokonaisuudessaan salassa pidettävää. Tämä koskee myös sitä tietoa, että lapsi tai perhe on lastensuojelun asiakkaana. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.)

Informaatiokynnyksen ylittää harvoin hyvin tehty lastensuojelutyö, jossa lapselle on onnistuttu luomaan turvalliset arkielämän edellytykset. Journalistisen työn luonteeseen kuuluu, että kielteiset asiat uutisoidaan helpommin kuin myönteiset. Onnistumisista ja myönteisistä asioista kertomisessa tarvitaankin aktiivisuutta lastensuojelun työntekijöiltä. (Jaakkola H. 2013, 13.) Ritala-Koskisen (2003, 103) mukaan on vaikeaa osoittaa yksinkertaisin keinoin, miten lastensuojelu vaikuttaa yksittäisten lasten hyvinvointiin. Lastensuojelun prosessit ovat usein pitkiä ja muutokset tapahtuvat hitaasti. Lastensuojelutyön kehittämiseksi on kuitenkin olennaista, että työntekijät pysähtyvät jäsentämään sitä prosessia ja niitä asioita, jotka ovat vaikuttaneet työn onnistumiseen. Tämän tiedon analysoiminen ja välittäminen eteenpäin on yksi tapa vaikuttaa. (Ritala-Koskinen 2003, 103–110.)

Helena Jaakkola (2013, 13) toteaa, että huonotkin uutiset voivat olla hyödyksi, jos ne onnistuvat nostamaan esiin todellisia puutteita, jotka vaatisivat korjaamista lainsäädännössä tai työkäytännöissä. Elina Liikanen (2013) tutki pro gradu -työssään, miten sosiaalityön asiantuntijat ovat vastanneet julkisessa keskustelussa lastensuojelulle esitettyihin selontekovaateisiin Eerikan tapauksen yhteydessä. Hän käytti tutkimuksen aineistona lastensuojelun toimia kritisoivia sekä sosiaalityön ammattilaisten julkisuuteen antamia vastineita ja kirjoituksia Helsingin Sanomien arkistoista. Tapaus Eerika viittaa elokuussa 2012 uutisoituun kahdeksanvuotiaan helsinkiläistytön väkivaltaiseen kuolemaan. Eerika menehtyi isänsä ja äitipuolensa pahoinpitelemänä. Useat viranomaistahot ja läheiset oli-

vat olleet Eerikan ja perheen tilanteesta huolissaan pidemmän aikaa. Lastensuojelu oli ollut perheen elämässä mukana usean vuoden ajan. Tapaus nosti julkisuudessa keskusteluun lastensuojelun tilan Suomessa, koska Eerikan kohdan yhtenä syynä nähtiin lastensuojelun epäonnistuminen. Keskustelun seurauksena Sosiaali- ja terveysministeriö asetti työryhmän selvittämään lastensuojelun tilaa ja esittämään toimenpide-ehdotuksia ongelmien ratkaisemiseksi. Liikasen mukaan Eerikan tapauksen uutisoinnille ja julkiselle keskustelulle tapauksen ympärillä oli ominaista voimakas vastakkainasettelu ja syyllisten etsiminen. Julkisessa kritiikissä lastensuojelua kohtaan keskeisimmäksi asiaksi nousi se, että lastensuojelu ei ollut Eerikan tapauksessa toiminut riittävän tehokkaasti ja oli tehnyt vakavia virheitä. Sekä sosiaalityötä kritisoineet tahot että sosiaalityön asiantuntijat itse olivat tapauksen yhteydessä samaa mieltä siitä, että vakavia virheitä oli tapahtunut sekä yksilö- että järjestelmätasolla. (Liikanen 2013, 26–31.)

Tutkimuksessaan Liikanen (2013) kiinnitti huomiota siihen, että sosiaalityön ammattilaiset käyttivät usein julkaisuissaan ja selonteoissaan viranomaiskieltä, esimerkiksi ”asiakkaiden monitahoiset ongelmat”, ”avohuollon tukitoimet” ja ”verkostoyhteistyö”. He eivät kuitenkaan selittäneet mitä termit käytännössä tarkoittavat, jolloin niiden sisältämä tieto jäi epämääräiseksi. Tutkimuksensa yhteenvedossa Liikanen pohtii, että jos yleisiä tapausesimerkkejä tuotaisiin julkisuuteen yksittäisten henkilöiden yksityisyyssuoja varmistaen, lastensuojelun arki tulisi tutummaksi valtaväestölle. (Liikanen 2013, 58–59.)

4 Lastensuojelu ja perhetyö

4.1 Lastensuojelun tehtävät

Kun puhutaan lastensuojelusta, voidaan viitata käsitteen laajaan tai suppeaan tulkintaan. Useissa lähteissä tulkintaa ohjataan kirjoittamalla sanat joko yhteen (lastensuojelu) tai erikseen (lasten suojelu). Käsitteen laajan tulkinnan mukaan lasten suojeluun osallistuu koko yhteiskunta ja kaikki kansalaiset. Suppea tul-

kinta lastensuojelusta viittaa yksilö- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. (Taskinen 2010, 19; Jahnukainen ym. 2012, 36–37.) Lasten suojelun lähtökohdat on kirjattu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Sopimuksen mukaan lapsella on oikeus erityiseen suojeluun ja oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön. Turvallisessa ja virikkeellisessä kasvuympäristössä lapsella on mahdollisuus tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen, joka pitäisi sopimuksen mukaan taata jokaiselle lapselle. (Unicef 2015.) Suomi ratifioi sopimuksen ja saattoi sen lain tasolla voimaan vuonna 1991. Lain tasolla voimaantulo tarkoittaa sitä, että sopimus velvoittaa viranomaisia samalla tavalla kuin muukin lainsäädäntö. YK:n tarkoittamassa muodossa lasten suojelu sisältää paljon muitakin toimia kuin lastensuojelutoimenpiteet. YK:n sopimuksessa painotetaan laajempaa hyvinvointipolitiikkaa ja sektorirajat ylittäviä palvelumuotoja. (Taskinen 2010, 19–20.)

Lastensuojelullisten toimenpiteiden tarve alkaa silloin, jos lapsesta ei pidetä riittävän hyvää huolta. Yleisimpiä syitä lastensuojelun tarpeeseen ovat vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat, vuorovaikutus- ja tunne-elämän ongelmat ja koulunkäyntivaikeudet (Laiho 2007, 136). Kasvavassa määrin myös lasten omat mielenterveys- ja päihdeongelmat voivat olla lastensuojeluasiakkuuden taustalla (Taskinen 2010, 8).

Suomessa lastensuojelullisia toimenpiteitä ja päätöksentekoa ohjaa lastensuojelulaki. Päävastuu lastensuojelun toteuttamisesta on kuntien sosiaalitoimilla. Nykyinen lastensuojelulaki tuli voimaan 1.1.2008. Tämän jälkeen lakiin on tehty muutoksia ja päivityksiä, joista uusimmat muutokset tulivat voimaan 1.4.2015 sosiaalihuoltolain uudistuksen yhteydessä. Uudistus aiheutti muutoksia lapsiperheiden palvelujen tarpeen arviointiin ja järjestämiseen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2015.) Lastensuojelulaissa lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta ja nuorella 18–20-vuotiasta henkilöä. Lain mukaan kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 21 vuotta. Jälkihuollon tarkoitus on huolehtia siitä, että lapsi tai nuori saa riittävät tukipalvelut esimerkiksi sijoituksen päättymisen jälkeen ja saisi siten mahdollisimman hyvät eväät jatkaa elämäänsä. (Lastensuojelulaki 417/2007, 6. §, 75–77. §.)

Lain lähtökohta on, että vanhemmat ovat vastuussa lastensa hoidosta ja kasvatuksesta. Yhteiskunnan tulee kuitenkin huolehtia siitä, että lapsilla on hyvät kasvuolosuhteet ja vanhemmat saavat tukea lasten kasvatukseen. Ehkäisevällä lastensuojelulla apua ja tukea tarjotaan riittävän varhain. Lastensuojelulaissa tärkein toimintaa ohjaava periaate on *lapsen etu*. Käytännössä se tarkoittaa, että kaikissa lasta koskevissa lastensuojelutoimenpiteissä on ensisijaisesti huomioitava, kuinka lapsen etu toteutuu toimenpiteissä. Lapsen etua arvioidaan esimerkiksi sen kautta, kuinka toimenpiteet mahdollistavat lapsen tasapainoisen kehityksen, läheisten ja jatkuvien ihmissuhteiden ylläpitämisen ja ruumiillisen ja henkisen koskemattomuuden. (Taskinen 2010, 24–31.) Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluu mm. asiakassuunnitelman laatiminen, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä sijais- huollon järjestäminen ja jälkihuolto. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2015.)

4.1.1 Avohuollon tukitoimet

Kaikessa lastensuojelutyössä noudatetaan lievimmän riittävän toimenpiteen periaatetta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lapsen tilannetta pitäisi ensisijaisesti pyrkiä korjaamaan avohuollon keinoin lapsen asuessa kotonaan. Avohuollon tukitoimilla tuetaan vanhemmuutta ja vanhempien kykyä kasvattaa lastaan. Avohuollon tukitoimiin täytyy olla sekä vanhempien/huoltajien että 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Asiakassuunnitelmassa määritellään, mitä avohuollon tukitoimia perheelle järjestetään. Suunnitelma laaditaan aina yhteistyössä perheen kanssa. Avohuollon tukitoimet räätälöidään kunkin perheen kohdalla erikseen sen mukaan, mikä perhettä ja lasta parhaiten auttaa, ja mihin he ovat valmiita sitoutumaan. Myös kunnan resurssit ja palvelujen saatavuus vaikuttavat siihen, mitä tukitoimia voidaan käyttää. Avohuollon tukitoimia ovat esimerkiksi taloudellinen tuki ja asumisen turvaaminen, lasten päivähoito, lapsiperheiden kotipalvelu, lapsen hoitopalvelut ja terapia, tukihenkilö tai -perhe ja perhetyö. Edellä mainitut ovat sellaisia tukitoimia, joiden täytyy olla lain mukaan kaikissa kunnissa mahdollisia järjestää perheelle. Joissain kunnissa on käytös-

sä avohuollon tukitoimina myös mm. läheisneuvonpito, seikkailu- ja perheleirejä, tukiasuntoja ja turvakotipaikkoja. (Taskinen 2010, 69–72.)

Vaikka valtaosa suomalaisista lapsista voi tänä päivänä kenties paremmin kuin mikään aikaisempi sukupolvi, niin samanaikaisesti Suomessa kasvaa se joukko lapsia, joiden ongelmat ovat yhä monimuotoisempia. 1990-luvun alusta lähtien lastensuojelun asiakkaiden määrä on jatkuvasti noussut ja varsinkin avohuollossa olevien lasten määrä on kasvanut. (Taskinen 2010, 7–8.) Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärien kasvu on jopa kiihtynyt vuodesta 2008, jolloin uusi lastensuojelulaki astui voimaan. Asiakasmäärien nousuun vaikuttavat monet asiat, esimerkiksi lakiuudistuksessa madallettu ilmoittamiskynnys. Ilmoittamiskynnyksen madaltamisen myötä lastensuojeluilmoituksia tehdään aiempaa enemmän. (Suomen virallinen tilasto: Lastensuojelu 2014.) Taskisen (2010, 13) mukaan 2008 uudistuneen lastensuojelulain taustalla on tavoite siirtää lastensuojelun painopistettä laitoshoidosta avohuoltoon tehostamalla varhaista puuttumista ja kehittämällä avohuollossa tehtävää työtä. Vuonna 2014 lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli 90 269 lasta ja nuorta, joista uusien asiakkaiden osuus oli 43 prosenttia. Avohuollon asiakasmäärä kasvoi prosentin edelliseen vuoteen verrattuna. Huostaanotettujen lasten määrä laski 1,4 prosenttia vuodesta 2013. (Suomen virallinen tilasto: Lastensuojelu 2014.)

4.2 Perhetyön taustaa

Perhetyön historia koostuu yhteiskunnallisista murrosvaiheista, hyvinvointivaltion rakenteellisista muutoksista ja perheen merkityksen vaihtelusta eri aikakausina (Nätkin & Vuori 2007, 16–17). Perhetyön muotoutumiseen on osaltaan vaikuttanut suomalaisen neuvolatoiminnan menestystarina, päivähoidon rakentuminen ja koulujen oppilashuollon kehittyminen. Perhetyöntekijöiden edeltäjiä olivat kodinhoitajat 1930-luvulta lähtien. Järjestelmällisen kodinhoitajatoiminnan ja kodinhoitajien koulutuksen käynnisti Mannerheimin lastensuojeluliitto. Työ oli konkreettista työapua lapsiperheissä, mutta sillä oli myös kasvatuksellinen ja opastava tehtävä. Vuonna 1951 tuli voimaan laki kunnallisista kodinhoitajista, missä määriteltiin kodinhoitajan tehtäviä. 1960-luvulla tuli voimaan laki kunnalli-

sesta kodinhoitoavusta, joka laajensi kodinhoitoavun koskemaan kaikkia yhteiskunnan jäseniä riippumatta heidän sosiaalisesta tai taloudellisesta asemastaan. Kunnallisesta kodinhoitoavusta alettiin 1960-luvulla käyttää nimitystä kotipalvelu. 1970–1990-luvuilla lastensuojelu ja kotipalvelu alkoivat nähdä toisensa uudella tavalla yhteistyökumppaneina perheiden tukemisessa. Kotipalvelun ja lastensuojelun osaamisalueiden yhdistämisestä sai alkunsa nykyisen muotoinen perhetyö. (Järvinen ym. 2012, 46–49.) 1990–2000-luvuilla purettiin lastensuojelun laitusrakenteita ja heikennettiin mm. kasvatus- ja perheneuvoloiden resursseja. Avohuollollisten työmuotojen merkitys on kasvanut entisestään ja perhetyö on saanut uusia muotoja. (Nätkin & Vuori 2007, 15.)

Perhetyötä suoraan säätelevää lainsäädäntöä ei Suomessa ole, mutta välillisesti monet sosiaalialan toimintaa säätelevät lait vaikuttavat myös perhetyön toteuttamiseen. Näitä lakeja ovat mm. lastensuojelulaki, sosiaalihuoltolaki, laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta sekä kansanterveyslaki. Ohjausvastuu kuntien tuottaman ja tilaaman perhetyön toteutuksesta kuuluu sekä valtiolle että kunnille. Keskeisiä toimintaa ohjaavia tahoja ovat Sosiaali- ja terveysministeriö, Terveystieteiden tutkimuskeskus ja aluehallintovirastot. (Järvinen ym. 2012, 49–55.)

4.3 Perhetyö tuen muotona

Perhetyö on yhteiskunnallista ja sosiaalista työtä, jossa tavoitteena on perhekohtaisesti ratkaista ihmisten arkipäiväisiä haasteita, elämän muutostarpeita ja ongelmia (Järvinen ym. 2012, 13–15). Lastensuojelulain (417/2007) 36. §:ssä sanotaan, että sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä tarvittaessa lastensuojelun avohuollon tukitoimena perhetyötä. Perhetyötä voidaan tehdä myös muiden kuin lastensuojeluasiakkaiden kanssa, esimerkiksi järjestöissä ja ennaltaehkäisevässä työssä. Perhetyössä työskentelee useita tahoja (julkisia organisaatioita ja yksityisiä toimijoita), ja niiden tapa ja tavoitteet tehdä työtä voivat poiketa toisistaan. Usein perhetyö jaetaan ennaltaehkäisevään perhetyöhön, lastensuojelun perhetyöhön ja vaativan perhetyön erityisalueeseen, jota kutsutaan myös tehostetuksi tai intensiiviseksi perhetyöksi. Yhteistä eri työmuodoille on, että työtä perheen kanssa tehdään suunnitelmallisesti ja tavoit-

teellisesti perheen tarpeiden mukaan. Perhetyötä voidaan tehdä esimerkiksi perhetapaamisina, keskusteluina yksittäisen perheenjäsenen kanssa, ryhmätoimintana sekä perhekuntoutuksena. (Järvinen ym. 2012, 13–15.)

Perhetyön keskeiset periaatteet ovat asiakaslähtöisyys, perhelähtöisyys ja lapsilähtöisyys. Asiakaslähtöisyys perhetyössä on sitä, että perheenjäsenet nähdään itsenäisinä ja aktiivisina toimijoina. Perheenjäseniä kunnioitetaan ja kuunnellaan yhdessä ja erikseen. Asiakaslähtöisessä työssä on lähtökohtana, että jokaisella perheellä ja jokaisella yksilöllä on oma tarinansa. Lapsilähtöisyys perhetyössä tarkoittaa, että perhetyön käynnistää lapsen tilanne ja perhetyön tavoite on tukea ja edistää lapsen hyvinvointia. Lapsilähtöisessä työskentelyssä otetaan huomioon lapsen näkökulma kaikissa tilanteissa. Perhelähtöisessä työskentelyssä nähdään, että perhe ja sen jäsenet ovat oman tilanteensa ja arkensa asiantuntijoita, ja työntekijä on työprosessin asiantuntija. Työntekijä ja perhe ovat kumppaneita, joilla on yhteiset tavoitteet. (Järvinen ym. 2012, 17–18.)

Perhetyön prosessi on perheen tilanteeseen ja tarpeiden kokonaisuuteen liittyvien tapahtumien muodostama suunnitelmallinen sarja. Prosessin aikana perheen tilanteeseen tavoitellaan muutosta haluttuun suuntaan. Prosessi koostuu kolmesta päävaiheesta: aloitus, toteutus ja päättäminen. Perhetyön aloitusvaiheessa perheen tilanteeseen liittyvä huoli tunnistetaan perheen ulkopuolelta tai perheen sisältä ja todetaan, että perhe voisi hyötyä perhetyön tarjoamasta tuesta. Perheen ja perhetyöntekijöiden ensimmäisessä tapaamisessa arvioidaan perheen tilannetta ja palveluntarvetta. Palveluntarvetta arvioitaessa tarkastellaan perheen motivaatiota, voimavaroja ja tarpeita, sekä kartoitetaan läheisverkostoa. Tapaamiseen voi osallistua perhetyöntekijöiden lisäksi muitakin perheen valitsemia työntekijöitä, esimerkiksi neuvolan terveydenhoitaja ja sosiaalityöntekijä. Seuraava vaihe on perhetyön suunnitelman laatiminen. Suunnitelma on yhteistyösopimus, jossa sovitaan tavoitteista, sisällöstä, menetelmistä, vastuista ja arvioinnista. Perhe itse asettaa ne tavoitteet, joihin työskentelyllä pyritään, ja kaikki perheen kanssa työskentelevät tahot sitoutuvat toimimaan yhteistyössä tavoitteiden saavuttamiseksi. (Järvinen ym. 2012, 102–106.) Kun tavoitteet on sovittu, mietitään miten ne parhaiten voidaan saavuttaa. Sovitaan, kuinka usein tavataan, missä ympäristössä, ja millaista työskentelyn sisältö on. Kun

suunnitelmaa lähdetään toteuttamaan, on tärkeintä muodostaa toimiva ja luotamuksellinen vuorovaikutussuhde työntekijöiden ja perheen välille. Prosessin edetessä molemminpuolinen tutustuminen ja yhteisen kielen löytyminen helpottavat asioiden hoitamista ja etenemistä. Arviointia tapahtuu koko prosessin ajan. Erikseen voidaan myös sopia arviointitapaamisia, joissa erityisesti tarkastellaan suunnitelmien toteuttamisen vaikutuksia ja vuorovaikutussuhdetta. Mikäli tavoitteet on saavutettu, voidaan siirtyä uuden tavoitteen asettamiseen tai päättää perhetyö. Joskus on myös tilanteita, joissa huomataan, ettei perhetyön tuki ole perheen tilanteessa riittävää tai tarkoituksenmukaista, jolloin perheen palvelun tarve arvioidaan uudelleen. (Järvinen ym. 2012, 106–110.)

4.4 Kuopion kaupungin perhetyö

Kuopiossa perhetyötä tarjotaan ennaltaehkäisevänä palveluna (ennaltaehkäisevä perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu ja aloitustiimi) ja lastensuojelun avohuollon tukitoimena (aloitustiimi, lastensuojelun perhetyö ja intensiivinen perhetyö). Perhetyöntekijät ohjaavat myös vertaisryhmätoimintaa ja järjestävät kesäisin lastensuojelun perheille viikon mittaisen kesäleirin. (Kuopion kaupunki 2015.)

Ennaltaehkäisevä perhetyö aloitettiin Kuopiossa kesäkuussa 2015. Uuden työmuodon käynnistyminen liittyy huhtikuussa 2015 voimaan tulleeseen uuteen sosiaalihuoltolakiin, jonka mukaan perhetyötä on palvelutarvearvion perusteella saatava myös yleisenä perhepalveluna (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015). Kuopion mallissa ennaltaehkäisevä perhetyö on lapsiperheiden kotipalvelua ohjaavampaa tukea perheille, jotka ovat haasteellisessa elämäntilanteessa, mutta varsinaista lastensuojelun tarvetta ei vielä ole. Ennaltaehkäisevän perhetyön asiakkuus voi kestää enintään vuoden. **Kotipalvelu** on konkreettista, väliaikaista apua perheille ja maksimityöskentelyaika on 4 kuukautta. Tarvittaessa kotipalvelua myönnetään myös lastensuojelun asiakkaille. **Aloitustiimi** on nopean kontaktin palvelumuoto, jossa tiimin työntekijät kartoittavat perheen palveluntarvetta tapaamalla asiakasta 1 - 5 kertaa. Sosiaalityöntekijät, neuvolat ym. yhteistyötahot voivat hyödyntää aloitustiimiä konsultointi-tapauksissa ja yhtei-

sissä asiakastapaamisissa. **Lastensuojelun perhetyö** perustuu lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän päätökseen sekä yhdessä perheen kanssa laadittuun asiakassuunnitelmaan. Lastensuojelun perhetyöntekijät voivat tarvittaessa työskennellä myös perheissä, joilla ei ole lastensuojelun asiakkuutta, mutta joissa on erityistä tukea tarvitseva lapsi. Lastensuojelun perhetyön työskentely on pitkäjänteistä ja kestää enintään kaksi vuotta. **Intensiivistä perhetyötä** tehdään esimerkiksi huostaanoton purkuvaiheessa tai kiireellisen sijoituksen jälkeen. Intensiivinen perhetyö on siis kriisitilanteissa tai suurissa muutosvaiheissa tarjottavaa tehostettua tukea. Intensiivisessä perhetyössä työskentely kestää 1 - 6 kuukautta ja perheessä käydään n. 2 - 5 kertaa viikossa. Muuten kaikki perhetyön muodot ovat asiakkaalle ilmaisia, mutta kotipalvelu on maksullinen palvelu. (Hiltula 2015.)

5 Opinnäytetyön lähtökohdat ja menetelmälliset valinnat

5.1 Toimeksianto ja opinnäytetyön tehtävä

Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Kuopion kaupungin lapsiperhepalvelut. Kuopion kaupungin organisaatio on jaettu kuuteen palvelualueeseen. Lapsiperhepalvelut kuuluvat perusturvan palvelualueeseen, johon sisältyy myös sosiaalipäivystys, lastensuojelun avo- ja jälkihuolto, sijaishuolto, sovittelutoiminta ja perheoikeudelliset palvelut. (Kuopion kaupunki 2014.) Toimeksiantajan edustajana toimi lastensuojelun perhetyön palveluesimies, jonka kanssa sovimme käytännön toteutukseen liittyvistä asioista.

Olimme keskustelleet alustavasti toimeksiantajan kanssa mahdollisuudesta tehdä opinnäytetyö lapsiperhepalveluille joulukuussa 2014. Silloin ei vielä sovittu toimeksiannosta, mutta idea lastensuojelun ja median kohtaamiseen liittyvästä opinnäytetyöstä syntyi. Toimeksiantosopimuksen allekirjoitimme huhtikuussa 2015. Sopimukseen kirjasimme, että opinnäytetyön tehtävänä on lisätä kansalaisten tietämystä lastensuojelun ja perhetyön arjesta sekä tuoda esille positiivisia asioita lastensuojelutyöstä. Opinnäytetyön tuotoksena syntyvien lehtijuttujen

avulla oli tarkoitus välittää tietoa perhetyöstä kuopiolaisille ja laajemmallekin yleisölle. Lehtijutuissa kerrottiin lukijoille, mitä perhetyö tarkoittaa Kuopion kaupungin tuottamana palveluna, miksi perhetyötä tehdään, ja millaista työ on käytännössä. Lehtijutuissa tuotiin myös esille ajankohtaisia palvelutarjonnan ja lainsäädännön muutoksia, kuten esimerkiksi sosiaalihuoltolain uudistuksen tuomia lisäyksiä ennaltaehkäisevään työhön. Lehtijuttuja varten haastattelin perhetyöntekijöitä ja lastensuojelun perhetyön asiakasta.

5.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Ammattikorkeakoulun toiminnallisessa opinnäytetyössä pitää yhdistyä käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin (Vilkkä & Airaksinen 2004, 9). Työn lopullisena tuotoksena syntyy aina jokin konkreettinen tuote, kuten esimerkiksi opas tai tapahtuma. Tässä opinnäytetyössä toiminnallinen osuus rakentuu lehtijuttujen suunnittelusta, työntekijöiden haastatteluista ja juttujen kirjoittamisesta sekä julkaisemisesta. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei esitellä tutkimuskysymyksiä tai tutkimusongelmaa, mutta se kaipaa kuitenkin tietoperustaa ja teoreettista viitekehystä, joiden avulla opiskelija perustelee opinnäytetyössä tekemiään valintoja sekä toteutus- ja toimintatapoja. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 30–42.) Opinnäytetyöni teoriaperusta liittyy yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, mediaan, journalismin periaatteisiin sekä lastensuojelun ja perhetyön periaatteisiin. Vilkan ja Airaksisen (2004, 51) mukaan opinnäytetyön raportoinnissa on myös käsiteltävä keinoja, joita käytettiin konkreettisen tuotoksen saavuttamisessa. Näitä keinoja käsittelen toimittajan työhön ja kirjoittamisprosessiin liittyvän teorian kautta.

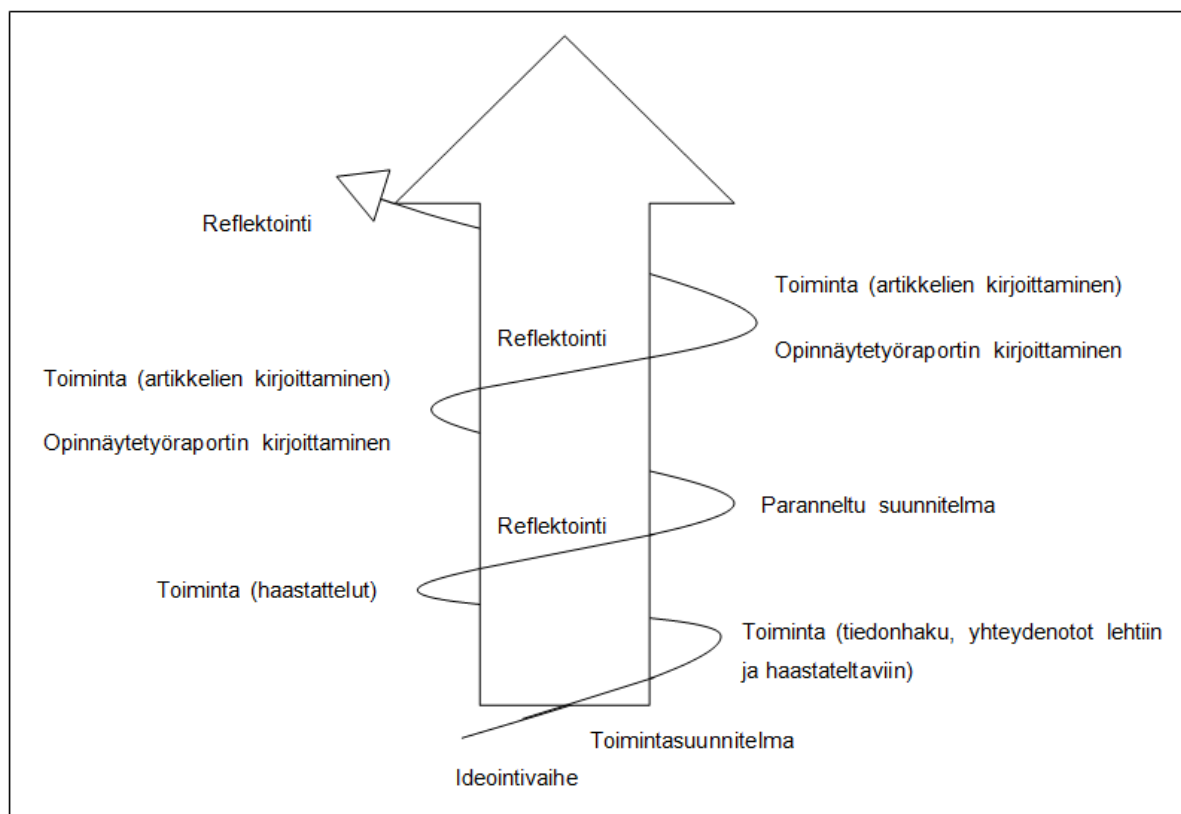
Toiminnallisessa opinnäytetyössä on hyvä tehdä toimintasuunnitelma, joka jäsentää prosessin etenemistä, rajaa aihetta ja perustelee opinnäytetyön tavoitteita. Toimintasuunnitelmaan kirjataan myös opinnäytetyön aikataulu. Mitä useampia henkilöitä prosessissa on mukana, sitä enemmän aikataulussa pitää olla joustonvaraa. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 28.) Toimintasuunnitelman aikatauluineen tein keväällä 2015 ennen tutkimusluvan hakemista.

Toiminnallisella opinnäytetyöllä on aina kohderyhmä, koska toiminnallinen tuotos tehdään aina jollekin käytettäväksi tai hyödynnettäväksi. Kohderyhmän määrittäminen ratkaisee tuotoksen sisällön. (Vilkka & Airaksinen 2004, 40.) Tässä opinnäytetyössä kohderyhmänä olivat lapsiperheet. Tarkoitus oli, että lehtijuttujen kautta lapsiperheet saavat tietoa perhetyön käytännöistä ja sitä kautta kynnyks avun pyytämiseen madaltuu ja asenteet lastensuojelutyötä kohtaan muuttuvat myönteisemmiksi.

Toiminnallisen opinnäytetyön tuotokselta vaaditaan toisenlaisia tekstuaalisia ominaisuuksia kuin opinnäytetyöraportilta. Tuotoksen tekstissä on tarkoitus puhutella sen kohderyhmää ja raportissa selostetaan prosessia ja oppimista tutkimusviestinnän keinoin. Tämä kaksijakoisuus on hyvä pitää mielessä opinnäytetyöprosessin alusta asti. (Vilkka & Airaksinen 2004, 65.)

5.3 Opinnäytetyön prosessi ja toimintatutkimus

Opinnäytetyöni prosessi muistuttaa joiltain osin toimintatutkimuksen prosessia. Esimerkiksi suunnittelu-, toiminta- ja reflektointivaiheet lomittuivat opinnäytetyössäni toisiinsa. Prosessissa oli useampi toimintavaihe ja reflektointia tapahtui koko ajan. Välillä oli tarvetta uudelleensuunnitteluun ja suunnan korjaamiseen. Tällainen vaiheiden päällekkäisyys ja lomittaisuus on tyypillistä toimintatutkimukselle (Heikkinen 2010, 222). Toimintatutkimuksen vaihteita ovat suunnitelma, havainnointi, reflektointi, toiminta, paranneltu suunnitelma, havainnointi, reflektointi ja taas toiminta. Toimintatutkimuksessa vaiheet eivät kuitenkaan aina etene samassa järjestyksessä ja lisäksi prosessin aikana voi syntyä uusia prosesseja varsinaisen tutkimustehtävän rinnalle. (Heikkinen 2015, 212–213.) Toimintatutkimuksen prosessissa on keskeistä reflektiivisyys. Reflektiivisessä prosessissa tutkija tarkastelee omia ajattelu- ja toimintatapojaan. Toimintatutkimuksen prosessia on kuvattu spiraalimallilla, jossa suunnittelun, reflektoinnin, toiminnan ja havainnoinnin vaiheet seuraavat toisiaan etenevissä sykleissä. (Heikkinen 2010, 220–222.)

Kuvio 1. Opinnäytetyön prosessi Heikkisen (2010, 221) spiraalimallia mukaillen

Toimintatutkimus ei ole varsinainen tutkimusmenetelmä, vaan ennemminkin lähestymistapa, jossa yhdistetään käytännön kehittämistyö ja tutkimus. Perinteistä tutkimusta ohjaa teoreettinen intressi eli halutaan tietää kuinka asiat ovat. Toimintatutkimusta ohjaa käytännöllinen intressi eli halutaan tietää miten asiat voisi tehdä paremmin. Toimintatutkimuksen avulla siis pyritään löytämään tietoa, jonka avulla voidaan kehittää käytäntöjä. Toimintatutkimuksessa tutkija ei ole ulkopuolinen, vaan osallistuu aktiivisesti ja on mukana yhteisössä, jota hän tutkii. Toimintatutkija ei ole puolueeton tarkastelija vaan toimiva subjekti, joka tulkitsee sosiaalista tilannetta omasta näkökulmastaan. Tutkijan saavuttama tieto ei siis voi olla objektiivista. Toimintatutkimus on luonteeltaan sosiaalinen prosessi, jossa ollaan kiinnostuneita ihmisten yhteistoiminnasta. Toimintatutkimuksessa teoriaa ja käytäntöä ei käsitellä erillisinä, vaan teoria on sisällä käytännöissä ja päinvastoin. (Heikkinen 2015, 204, 214.) Opinnäytetyössäni käytännön toimijat (perhetyöntekijät ja toimeksiantajan edustaja) olivat mukana prosessissa ideointivaiheesta saakka. Pohdimme yhdessä toimeksiantajan edustajan ja työntekijöiden kanssa mm., mihin lehtiin otamme yhteyttä ja keitä haastatellaan lehtijuttuja varten. Eteen tulleita haasteita ratkottiin yhdessä heidän kanssaan. Yhtenä toimintatutkimuksen piirteitä on pidetty prosessin yhteis-

söllisyyttä. Käytännön toimijat refleктоivat ja kehittävät työtään yhdessä ja kehittelevät vaihtoehtoja ongelmien ratkaisemiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi. Toimijat myös julkistavat kokemuksiaan ja niihin liittyvää tietoa myös yhteisön ulkopuolella. (Heikkinen 2015, 215–217.)

6 Lehtijuttujen toteutus

6.1 Suunnitteluvaihe ja kohderyhmän valinta

Toiminnallisen osuuden toteutus lähti liikkeelle tapaamisesta toimeksiantajan kanssa. Ensimmäisessä tapaamisessa sovittiin tarkemmin opinnäytetyön tavoitteista, toimintasuunnitelmasta ja tutkimusluvan hakemisesta. Tutkimusluvan hakemus ei mennyt ensimmäisellä kerralla läpi ja minulta pyydettiin tarkennusta suunnitelmaan. Tarkensin suunnitelmaa ja luvan saamisen jälkeen otin yhteyttä eri paikallislehtiin. Tutkimuslupa löytyy liitteestä 1. Päädyimme toimeksiantajan kanssa printtimediaan, koska se tuntui luontevimmalta vaihtoehdolta. Verkossa julkaistavien juttujen tyyli ja julkaisukanava olisi ollut haastavampi löytää, koska minulla ei ole toimittajan ammattitaitoa.

Juttujen kohderyhmäksi määrittelimme kuopiolaisten lapsiperheiden vanhemmat ja muut aiheesta kiinnostuneet. Toisen jutun kohderyhmä laajentui myöhemmin yleisesti lapsiperheisiin, koska juttua tarjottiin valtakunnalliseen julkaisuun. Kohderyhmästä voi käyttää myös termiä tavoiteltu yleisö. Tavoiteltu yleisö on se yleisö, joka mieleissään toimittaja jutun rakentaa. Empiiriseksi yleisöksi kutsutaan sitä yleisöä, joka jutun tosiasiasa lukee. Potentiaalinen yleisö on se, joka on periaatteessa kiinnostunut jutun aihepiiristä, ja jota toimittaja voi tietoisesti tavoitella laajentaakseen yleisöään. (Jaakkola M. 2013, 45.) Juttujen tavoiteltu yleisö oli siis kuopiolaisten lapsiperheiden vanhemmat ja potentiaalinen yleisö kaikki aiheesta kiinnostuneet laajemmaltakin alueelta. Empiirisestä yleisöstä ei ole mahdollista saada tietoa tässä yhteydessä.

6.2 Yhteydenotot lehtiin

Kesällä 2015 olin yhteydessä puhelimitse ja sähköpostitse ensin kahteen kuopiolaiseen ilmaisjakelulehteen sekä maakuntalehti Savon Sanomiin. Ensisijainen tavoite oli julkaista jutut paikallislehdissä, joten aluksi en ottanut yhteyttä mihinkään valtakunnalliseen lehteen. Ehdotin paikallislehdille yhteistyötä, joka voitaisiin sopia heidän ehdoillaan esimerkiksi siten, että avustaisin juttujen kirjoittamisessa ja haastateltavien etsimisessä tai vaihtoehtoisesti kirjoittaisin jutut itse. Ensimmäiset ilmaisjakelulehdet, joihin olin yhteydessä, kieltäytyivät yhteistyöstä. Savon Sanomien teema-osion toimittaja ilmoitti olevansa kiinnostunut tekemään jutun aiheesta. Hänen kanssaan kävimme sähköpostivaihtoa, ja välitin hänelle yhteystietoja Kuopion kaupungin perhetyöhön. Savon Sanomat julkaisi perhetyöstä kertovan artikkelin 13.12.2015 (liite 2). Juttua varten toimittaja haastatteli perhetyön palveluesimiestä ja pyysi kommentteja aiheesta myös minulta.

Kun kävi ilmi, että juttuja ei julkaista niissä paikallisissa ilmaisjakelulehdissä, jotka olivat ensisijaisia vaihtoehtoja, toimeksiantaja ehdotti, että otan yhteyttä Kirkko & Koti -lehteen. Kirkko & Koti on Kuopion ja Siilinjärven evankelisluterilaisten seurakuntien lehti, joka jaetaan ilmaiseksi kotitalouksiin. Lehteä toimittaa Kuopion seurakuntayhtymän viestintäyksikkö. Lehteä painetaan 71 500 kpl ja se ilmestyy kerran kuukaudessa. (Kuopion evankelisluterilainen seurakuntayhtymä ja Siilinjärven seurakunta 2015.) Lehti oli kiinnostunut yhteistyöstä, ja kävin tapaamassa lehden toimitusta. Sovimme tapaamisessa jutun julkaisuaikataulusta ja aiheesta. Kirkko & Koti -lehdessä julkaistun jutun tavoiteltu yleisö oli kuopiolaiset lapsiperheet ja potentiaalinen yleisö kaikki kuopiolaiset yleensä.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus uhkasi jäädä liian suppeaksi kun tilanne näytti syksyn edetessä siltä, että saisin julkaistua vain yhden itse kirjoittamani jutun. Olin tehnyt jo perhetyöntekijöiden haastattelut, joten materiaalia toisen jutun kirjoittamiseen oli jo kerätty. Toimeksiantajan hyväksynnällä otin yhteyttä Lapsen maailma -lehteen. Lapsen maailma on Lastensuojelun keskusliiton kuukausijulkaisu. Se on erikoisaikakauslehti, joka käsittelee lasten ja nuorten kasvatusta sekä lastensuojelukysymyksiä. Se on suunnattu lapsiperheille ja

lasten kanssa työskenteleville. Lehden levikki on 17 593 (tieto vuodelta 2014). (Lastensuojelun keskusliitto 2015.) Lehti oli kiinnostunut ja sovimme että tarjoan heille valmista juttua myöhemmin syksyllä. Lapsen maailma -lehteen tarjotun jutun tavoiteltu yleisö oli lapsiperheet ja potentiaalinen yleisö oli lehden muut lukijat, esimerkiksi opiskelijat ja lastensuojelun ammattilaiset. Lehti toivoi, että juttu kirjoitetaan siitä näkökulmasta, että sitä lukevat muutkin kuin lastensuojelun ammattilaiset.

6.3 Työntekijöiden ja asiakkaan haastattelut

Opinnäytetyön tuotosta varten tekemilläni haastatteluilla ei ole tutkimuksellista tarkoitusta eikä niitä analysoida, vaan niitä käytettiin ainoastaan lehtijuttujen aineistona. Tämän vuoksi on perusteltua kertoa haastattelun periaatteista journalistisesta, eikä tutkimuksellisesta näkökulmasta. Haastattelu on sekä journalistinen juttutyyppi että tiedonhankinnan keino, jota käytetään jutun teossa (Jaakkola M. 2013, 200). Haastattelutyypit voidaan jakaa esimerkiksi asiahaastatteluihin ja henkilöhaastatteluihin. Henkilöhaastattelut perustuvat jonkun ihmisen kertomaan elämäntarinaa tai kokemuksiin ja asiahaastattelussa haastateltava kertoo asiantuntemuksensa pohjalta näkemyksiään jostain ajankohtaisesta asiasta. Asiahaastattelut voidaan jakaa toteutustyyppien mukaan esimerkiksi kommenttihaastatteluihin, gallupeihin tai revolverihaastatteluihin. Kommenttihaastattelu tarkoittaa, että asiasta tietävää henkilöä pyydetään kommentoimaan jotain tapahtumaa tai ilmiötä. Revolverihaastattelulla tarkoitetaan nopeaa, tiivistä haastattelua, jossa on napakoita kysymyksiä ja lyhyitä vastauksia. (Jaakkola M. 2013, 204.)

Lehtijuttuja varten tekemäni haastattelut muistuttivat tyypiltään enemmän asia- kuin henkilöhaastatteluja. Suholan, Turusen ja Variksen (2005, 68) mukaan asiahaastattelussa on hyvä lähestyä sellaista henkilöä, joka tuntee juttuaiheen taustat, vaiheet ja nykyisen tilanteen. Jutuissa oli tavoitteena esitellä perhetyön työmuotoa: mitä perhetyö on konkreettisella käytännön tasolla ja millaisia tavoitteita työllä on, joten haastattelin perhetyöntekijöitä sekä perhetyön asiakasta. Haastateltavat valittiin yhdessä toimeksiantajan ja työyhteisön kanssa. Yhtey-

denotot lehtiin ja haastattelujen tekeminen kulkivat syksyn 2015 aikana rinnakkain. Ennaltaehkäisevän perhetyöntekijän haastattelun tein sen jälkeen, kun jutun julkaisu Kirkko & Koti -lehteen oli varmistunut. Muut haastattelut toista juttua varten tein jo ennen julkaisun varmistumista.

Tein kolme yksilöhaastattelua (ennaltaehkäisevän perhetyöntekijä, hajasutusalueen lastensuojelun perhetyöntekijä ja asiakasperheen äiti) sekä yhden ryhmähaastattelun (neljä lastensuojelun perhetyöntekijää). Ryhmähaastattelu ja ryhmäkeskustelu eroavat toisistaan niissä tapahtuvan vuorovaikutuksen perusteella. Ryhmähaastattelussa vuorovaikutus painottuu vetäjän ja kunkin osallistujan välille, kun haastatteliija tekee tavallaan yksilöhaastatteluja ryhmätilanteessa esittäen samat kysymykset vuorotellen kaikille. Tilanteessa ei ole tarkoitukseen rohkaista osallistujia keskustelemaan teemasta keskenään. Ryhmäkeskustelussa vetäjä pyrkii tietoisesti siihen, että osallistujien välille syntyisi vuorovaikutusta ja he keskustelisivat teemoista vapaasti. (Valtonen 2009, 224.) Käytännössä tekemäni ryhmähaastattelu oli ryhmähaastattelun ja ryhmäkeskustelun välimuoto. Esitin kysymykset yleisesti kaikille neljälle haastateltavalle, mutta kaikki heistä eivät vastanneet jokaiseen kysymykseen. Joidenkin kysymysten kohdalla syntyi keskustelua, kun työntekijät täydensivät toistensa vastauksia.

Nauhoitin haastattelut ja litteroin ne. Litteroinnin jälkeen tuhosin nauhoitukset. Haastattelutilanteen nauhoitus toimii hyvänä muistiapuna ja mahdollistaa sen, että myös haastatteluvuorovaikutuksen kulkua voi jälkikäteen tarkastella ja analysoida. Nauhoituksen avulla haastatteliija voi esimerkiksi huomata kohdat, joissa on tarkoittamattaan johdatellut haastateltavaa tietynsuuntaiseen vastaukseen. Haastattelijan on aina pyrittävä neutraaliuteen, mutta joskus johdattelua voi tehdä huomaamattaan hienovaraisesti. (Ruusuvuori & Tiittula 2009, 14, 44.)

6.3.1 Haastattelujen valmistelu ja kysymykset

Haastattelun onnistumiselle on olennaista valmistautuminen ja valppaus. Jos haastatteliija ei tiedä riittävästi aiheesta, hän ei osaa kysyä oikeita kysymyksiä eikä ymmärrä vastauksia. (Kotilainen 2003, 66.) Taustatietoon perehtyminen

säästää sekä haastattelijan että haastateltavan aikaa ja syventää keskustelua. Valmistautumiseen kuuluu, että haastattelijalla on mukanaan kysymysrunko. Keskustelun ei tarvitse pysyä kysymysrungon mukana koko aikaa, mutta se auttaa muistamaan käsiteltäviä aiheita. (Suhola, Turunen & Varis 2005, 68–69.) Valmistelin haastatteluja varten kysymysrungot (liite 3). Kysymyksiä oli monta, mutta merkitsin itselleni niistä tärkeimmät, joihin ainakin pitäisi saada vastaukset. Perehdyin ajankohtaiseen sosiaalihuoltolain uudistukseen ennen haastatteluja, jotta osasin kysyä uudistukseen liittyvistä asioista. Työharjoitteluissa ja kotipalvelun sijaisuutta tehdessä olin saanut taustatietoa perhetyön eri muodoista Kuopiossa. Päivitin tietojani keskustelemalla perhetyön palveluesimiehen kanssa ennen haastattelujen tekemistä.

Kun kokosin kysymysrunkoa, perehdyin erilaisiin haastattelukysymystyyppeihin. Maarit Jaakkolan (2013, 203) mukaan haastattelukysymyksiä voidaan luokitella puhtaisiin kysymyksiin, väitekysymyksiin, tarkistuskysymyksiin ja jatko- eli lisäkysymyksiin. Seuraavassa esimerkkejä kysymystyypeistä:

- Puhdas kysymys: Mitä on tapahtunut?
- Väitekysymys: Kaikki kokoukseen osallistuneet eivät olleet yksimielisiä, oliko näin?
- Tarkistuskysymys: Mitä tarkoittit kun sanoit että..?
- Jatko- eli lisäkysymys: Kerroit että kokouksessa kaikki eivät olleet yksimielisiä, miten se käytännössä ilmeni? (Jaakkola M. 2013, 203–204.)

Haastattelussa tulee kiinnittää huomiota kysymysten järjestykseen, syvyyteen ja muotoiluun. Haastattelu on hyvä aloittaa helpoilla ”jäänmurtajakysymyksillä”, jotka johdattelevat aiheeseen. Arkaluonteiset ja hankalat kysymykset on hyvä säästää haastattelun loppupuolelle. (Jaakkola M. 2013, 204.) Yritin valita haastattelujen alkuun ”helppoja” kysymyksiä kuten ”Kuinka kauan olet tehnyt tätä työtä?” tms. Näiden kysymysten tarkoitus oli johdatella aiheeseen, mutta niitä ei varsinaisesti käytetty lehtiuttujen aineistona.

Monipolvisia, monta eri kysymystä sisältäviä kysymyssarjoja tulisi haastattelussa välttää. Kysymyssarjoihin on vaikea vastata ja vastaaja aloittaa yleensä viimeisenä kysytystä asiasta. Tällöin muut kysymyssarjan kysymykset voivat jää-

dä vastaamatta. Kysymykset on siis tärkeää muotoilla huolellisesti ja pitää ne mahdollisimman selkeinä. (Ruusuvuori & Tiittula 2009, 54.) Yritin välttää monipolvisia kysymyksiä, mutta haastattelutilanteissa esitin niitä vahingossa kuitenkin muutamia. Haastattelujen nauhoituksia kuunnellessani huomasin, että haastateltavilla oli vaikeuksia vastata näihin kysymyksiin.

6.3.2 Eettiset periaatteet haastattelussa

Haastattelujen tekemisessä on tärkeää noudattaa yleisiä journalismin eettisiä periaatteita. Esimerkiksi haastateltavalla on oikeus saada etukäteen tietää, millaisessa yhteydessä hänen lausumaansa käytetään. Haastateltavalle tulee aina kertoa, tuleeko haastattelijan kanssa käyty keskustelu julkaistavaksi vai ainoastaan tausta-aineistoksi. Haastateltava voi myös pyytää haastattelun etukäteen luettavakseen ennen sen julkaisemista. (Selänne 2005, 174.) Ennen haastatteluja kerroin haastateltaville jo puhelimesta tai sähköpostilla millaiseen tarkoitukseen haastatteluja tehdään. Kerroin samat asiat vielä uudelleen juuri ennen haastattelujen alkamista.

Sosiaalihuollon asiakaslain mukaan lastensuojelun asiakkaasta kertynyt tieto on kokonaisuudessaan salassa pidettävää. Sosiaalihuollon viranomaisen ei saa antaa sivullisille edes sitä tietoa, että henkilö on lastensuojelun asiakkaana. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2015.) Haastattelemani perhetyön asiakkaan henkilöllisyyttä ei kerrottu kirjoittamassani lehtiartikkelissa. Haastateltava asiakas löytyi perhetyöntekijöiden avulla. He kysyivät ensin asiakkaaltaan halukkuutta osallistua ja välittivät sen jälkeen asiakkaan suostumuksella hänen yhteystietonsa minulle. Otin yhteyttä asiakkaaseen ja järjestin hänen kanssaan tapaamisen, jossa toteutin haastattelun.

Haastattelutilanteessa lähtökohtana on kaksi roolia: haastattelijan ja haastateltavan. Molempiin rooleihin kuuluvasta soveliaasta käyttäytymisestä on kummallakin jokin ennakkokäsitys. Etukäteen ei voi tietää, miten haastattelijan ja haastateltavan ”kemat pelaavat” eli millainen haastattelijan sopii yhteen haastateltavan kanssa. Haastattelijan on hyvä miettiä etukäteen, kuinka hän voisi vaikuttaa

sosiaalisen tilanteen onnistumiseen. Ennen haastattelua voi pohtia esimerkiksi: olisiko hyvä teititellä vai sinutella, kuinka olisi hyvä pukeutua, ja millaista kieltä kannattaa käyttää. (Valli & Aaltola 2015, 32.) Haastattelujen tekemistä helpotti se, että olin tavannut kaikki perhetyöntekijät aiemmin työharjoitteluissa ja tehdessäni sijaisuutta kotipalvelussa. Keskustelu heidän kanssaan oli luontevaa ja mutkatonta.

6.4 Kirjoittamisprosessi

Lehtijuttuja lähdettiin rakentamaan siitä lähtökohdasta, että niitä tulisivat lukemaan pääasiassa muut kuin alan ammattilaiset. Toimeksiantajan kanssa sovittiin, että jutut pohjautuvat perhetyöntekijöiden haastatteluihin. Prosessin aikana päädyttiin kahteen erilliseen juttuun, joista toinen käsitteli perhetyötä ennaltaehkäisevästä näkökulmasta. Toiseen juttuun otettiin näkökulmaksi lastensuojelun perhetyö. Julkaisujen juttutyypin määrittelivät ne lehdet, joihin juttuja tarjottiin. Kirkko & Koti -lehti toivoi henkilökuva-juttua yhden ihmisen näkökulmasta. Lapsen maailma -lehti toivoi artikkelia, joka on suunnattu ”tavalliselle kansalaiselle”.

Kirjoittajan täytyy määritellä itselleen, miksi jutun kirjoittaa. Vasta sen jälkeen kirjoittaja pystyy siirtämään jutun merkityksen myös lukijalle. (Rentola 2010, 76.) Lehtijuttuja suunnitellessani yritin pitää koko kirjoitusprosessin ajan mielessäni toimittajien ”kivijalka”-kysymykset: Kenelle juttu tehdään? Miksi juttu tehdään? Miten juttu tehdään? (Jaakkola M. 2013, 68). Korjasin ja muokkasin tekstejäni kysymysten ohjaamana. Varsinaisen juttusuunnitelman (liite 4) tein lyhyesti ajatusviivoilla. Kokosin suunnitelmaan tärkeimmät asiat, joita halusin jutuissa tuoda esille sekä hahmottelin juttujen perusrakenteen, aloituksen ja lopetuksen.

Kirjoittamisprosessin vaiheet eivät erotu toisistaan selkeästi, vaan eri vaiheet saattavat olla menossa yhtäaikaaisesti. Teksti elää ja muokkautuu jatkuvasti. (Niemi ym. 2006, 117.) Kirjoitin lehtijutuista monia luonnoksia, ennen kuin päädyin lopullisiin versioihin. Välillä pidin muutamien päivien ja viikonkin taukoa juttujen kirjoittamisesta. Tauot helpottivat tyyli- ja kielioppivirheiden huomaamista ja motivoivat kehittämään tekstin laatua.

Suhola ym. (2005, 53) korostavat teoksessaan, että hyvän lehtijutun pohja on aineiston huolellinen kokoaminen. Mitä laajemmasta jutusta on kyse, sitä enemmän erilaisia lähteitä tulisi käyttää. Aineiston keräämisen jälkeen kirjoittajan täytyy ryhtyä puntaroimaan sitä, mitä osia aineistosta kannattaa ottaa mukaan lopulliseen juttuun. Kirjoittajan pitää löytää perusajatus, joka sitoo yksittäiset elementit viestinnälliseksi kokonaisuudeksi. (Suhola ym. 2005, 81–82.) Kirjoittamieni juttujen ensisijaisena tiedonlähteenä toimi suullinen tieto, eli tekemäni haastattelut. Kirkko & Koti -lehden juttuun haastatteluaineistoa oli tunnin verran. Toista, laajempaa artikkelia varten haastattelunauhoja oli yhteensä kolme tuntia. Kirjoitettavista jutuista oli tarkoitus tulla tiiviitä ja nasevia, joten läheskään kaikkea aineistoa ei voinut jutuissa käyttää. Aineiston järjestäminen tärkeysjärjestykseen on jäsentelyä. Jäsentely tarkoittaa, että toimittaja päättää mitä faktoja hän käyttää lopullisessa jutussa ja missä järjestyksessä. (Suhola ym. 2005, 127–129.)

Jutun elementtien, eli pääotsikon, ingressin, leipätekstin eri kappaleiden ja väliotsikoiden olisi hyvä toimia myös itsenäisesti. Näin lukija voi lukea osan sieltä, toisen täältä tai aloittaa lukemaan jutun lopusta, mutta pääsee silti jyvälle asian ytimeistä. (Suhola ym. 2005, 127–129.) Hyvä otsikko toimii vetovoiman lisääjänä. Hyvän otsikon kriteereinä voidaan Suholan ym. (2005, 130) mukaan pitää seuraavia: ”Hyvä otsikko a) saa aineksensa sitä seuraavasta tekstistä, b) on rakenteellinen kokonaisuus ja c) on hyvää suomea.” Jutulla ja otsikolla on siis oltava selkeä sisällöllinen yhteys. Väliotsikoiden tehtävä on rytmittää tekstiä ja tiivistää väliotsikkoa seuraavan kappaleen sisältöä. (Suhola ym. 2005, 137–138.) Otsikoiden hiomiseen käytin paljon aikaa, koska tiedostin niiden olevan olennaisen tärkeitä sen kannalta, tarttuuko lukija tekstiin vai ei. Otsikoista sain palautetta juttujen tarkistajilta ja muokkasinkin tekstejä palautteen perusteella.

Jutun ydin ilmaistaan ingressissä eli jutun ensimmäisessä tai parissa ensimmäisessä kappaleessa. Ingressin jälkeen jutussa tulee leipäteksti, joka on tekstin ”kivijalka”. Leipätekstissä kerrotaan aiheesta tarkemmin ja esitellään merkittäviä yksityiskohtia. Leipätekstin pitää olla hyvää ja virheetöntä kieltä. Lauseet eivät saa olla liian pitkiä tai vaikeaselkoisia. Päämääränä on tekstin lyhin mahdollinen

pituus, eli asia pitäisi pystyä kertomaan mahdollisimman tiiviisti. Tiiviys ei kuitenkaan saa tarkoittaa töksähtelevää ilmaisua. Pidemmässä jutuissa leipäteksti voi koostua erilaisista kerronnallisista tekniikoista, esimerkiksi tilanteen kuvauksista ja suorista ja epäsuorista lainauksista. (Suhola ym. 2005, 132–136.) Käytin lehtijutuissa paljon sitaatteja. Maarit Jaakkolan (2013, 86) mukaan sitaatit voivat tuoda juttuun rytmiä ja eloisuutta. Sitaatit tuovat aiheen käsittelyyn myös uskottavuutta, koska ne osoittavat, että kirjoittaja on ollut lähteisiinsä suorassa yhteydessä. Suorien sitaattien pitäisi olla lähes sanantarkkoja lainauksia, jotka merkitään tekstiin lehden käytäntöjen mukaisesti repliikkiviivoilla tai lainausmerkeillä. Epäsuorassa sitaatissa kirjoittaja kertoo haastateltavan sanoman asian omin sanoin. (Jaakkola M. 2013, 86–87.)

Lehtijuttuja kirjoittaessani yritin pitää jatkuvasti mielessä sen, että niiden yleisö ei ole alan asiantuntijoita. Pyrin siihen, että kieli on kaikille ymmärrettävää, eikä se sisällä vaikeaselkoisia ammattitermejä. Suhola ym. (2005, 60) muistuttavatkin, että jutun verbaalista ilmaisua täytyy soveltaa joukkojen viestintään. Asiatyylisessä tekstissä on tärkeää, että siinä käytetään selkeää, yksiselitteistä ja helppolukuista yleiskieltä. Asiateksteillä on tarkoituksena tiedottaa, vaikuttaa ja ohjata toimintaa. Ne perustuvat tosiasioihin ja pyrkivät kuvaamaan ja erittelemään todellisuutta. Yleiskieli sopii käytettäväksi silloin, kun kirjoittajan ammattikieli ei ole kaikille lukijoille tuttua. Jos käytetään oman ammattialan termejä, täytyy ne selittää yleiskielellä. (Niemi ym. 2006, 109–111.)

7 Valmiit lehtijutut

7.1 Lehtijuttujen julkaiseminen

Ennen jutun julkaisemista se on hyvä tarkistuttaa jollakin. Hyvän journalistisen tavan mukaista on myös antaa jutussa esiintyvien haastateltavien tarkistaa juttu ennen julkaisua. Haastateltava voi korjata mahdolliset asiavirheet tai haastattelutilanteessa syntyneet väärinkäsitykset. Tarkistusvaiheessa juttua voidaan vielä täydentää. (Jaakkola M. 2013, 111.) Lähetin juttuluonnokset sähköpostilla kaikille haastateltaville ja toimeksiantajan edustajalle. Heillä oli mahdollisuus

kommentoida ja korjata juttuja, minkä jälkeen tein uudet juttuversiot ja lähetin ne heille. Lähetin jutut Kuopion kaupungin perusturvan palvelualueen tiedottajalle tarkistettavaksi vasta sen jälkeen, kun olin saanut haastatelluilta ja toimeksiantajalta hyväksynnän. Selänteen (2005, 165) mukaan erilaisia julkaisuja kirjoittavan työntekijän on hyvä olla yhteistyössä oman organisaationsa tiedottajien kanssa. Tiedottamisen ammattilaiset tuntevat median toimintatapoja, joten heillä voi olla hyviä vinkkejä siihen, kuinka käytännössä toimittajia kannattaa lähestyä. Organisaation tiedottajilla on myös tieto siitä, millainen on organisaation oma tiedotustapa. (Selänne 2005, 165.) Sain kaupungin tiedottajalta vinkkejä, jotka otin huomioon juttujen muokkaamisessa. Hän kiinnitti huomiota esimerkiksi kielenhuoltoon ja tyyllillisiin seikkoihin. Ennen kuin lähetin jutut lehdille, pyysin myös kahta tuttavaani lukemaan jutut. Heidän kommenttinsa auttoivat hiomaan jutuista selkeämpiä.

Tiedottajan tarkistettua jutut lähetin ne sähköpostitse lehtien edustajille. Kirkko & Koti -lehden jutun julkaisusta oli sovittu jo ennen kuin aloin kirjoittamaan sitä. Lehti ei tehnyt kirjoittamaani juttuun muutoksia ja juttu ennaltaehkäisevästä perhetyöstä julkaistiin lehdessä 28.10.2015. Lapsen maailma -lehden kanssa oli sovittu, että lähetän heille valmiin jutun ja sitten he tekevät päätöksen julkaisusta. Lähetin kirjoittamani jutun sähköpostitse lehdelle joulukuun alussa. Muutaman viikon kuluttua he ilmoittivat julkaisevansa jutun pienillä korjauksilla. Juttu julkaistaan Lapsen maailma-lehden numerossa 5/2016.

7.1.1 Kirkko & Koti -lehden juttu

Kirkko & Koti -lehden toive oli, että juttu kirjoitetaan yhden henkilön näkökulmasta ns. henkilökuva -juttuna. Juttu julkaistiin lehden Pysäkillä -palstalla, jossa esitellään kuukausittain joku henkilö. Juttua varten haastattelin henkilöä, joka työskentelee Kuopion kaupungin lapsiperhepalvelujen ennaltaehkäisevässä perhetyössä. Haastattelurunko löytyy liitteestä 3. Ennen jutun kirjoittamista keskustelimme haastateltavan ja toimeksiantajan kanssa siitä, mitkä asiat haluamme ensisijaisesti tuoda jutussa esille. Nämä asiat olivat uuden palvelumuodon esittely ja perhetyön sisällöstä kertominen sekä tieto siitä, kuinka ennaltaehkäi-

sevää perhetyötä voi hakea. Lehti asetti jutulle tietyn merkkimäärän, joka määritteli sen, kuinka laajasti aihetta voitiin käsitellä. Palsta jolla juttu julkaistiin, asetti tietyt ehdot myös jutun rakenteelle. Valmiissa jutussa oli pääotsikko, ingressi, leipäteksti väliotsikkoineen, suuri kuva ja erillinen infolaatikko, jossa tieto oli tiivistetyssä muodossa. Valmis juttu löytyy liitteestä 5.

7.1.2 Lapsen maailma -lehden juttu

Lapsen maailma -lehteen kirjoittamassani jutussa näkökulma oli lastensuojelun perhetyö. Haastattelin juttua varten viittä lastensuojelun perhetyöntekijää sekä yhtä asiakasperheen äitiä. Perhetyöntekijöiden ja asiakkaan haastattelurungot löytyvät liitteestä 3. Asiakas esiintyy jutussa nimettömänä, ja myös haastattelemani perhetyöntekijät halusivat esiintyä jutussa anonymisti. Työntekijät perustelivat valintaansa työn arkaluonteisuudella. Liitteestä 6 löytyy Lapsen maailma-lehden valmis juttu lehden toimituksen taittamana versiona. Tämän opinnäytetyön julkaisupäivänä juttua ei ole vielä julkaistu lehdessä, vaan se tulee olemaan toukokuun numerossa.

Lopullisesta jutusta rakentui 3-osainen. Se sisälsi pääjutun (perhetyöntekijöiden haastattelu) sekä kaksi kainalojuttua. Kainalojutuksi sanotaan pääjutun aiheeseen kuuluvaa lyhyempää juttua, joka toimii ikään kuin pääjutun lisukkeena. Kainalojutun näkökulman tulee erottua pääjutun näkökulmasta selkeästi. (Jaakkola M. 2013, 135–136.) Kainalojutuiksi valikoituivat asiakkaan näkökulma perhetyöstä sekä sosiaalihuoltolain uudistuksesta kertova lyhyt teksti. Päädyin tähän rakenteeseen tutkiessani aikaisempia Lapsen maailma -lehden julkaisuja. Niissä toistui monissa artikkeleissa rakenne, jossa oli pääjutun ohessa yksi tai useampi täydentävä kainalojuttu. Minulla oli myös paljon materiaalia, jonka yhdistäminen yhdeksi artikkeliksi olisi tehnyt jutusta sekavan ja raskaan lukea.

8 Pohdinta

8.1 Yhteenveto

Media muokkaa päivittäin ajatuksiamme ja mielipiteitämme. Median kautta välittyy kuva Lähi-idän kriisistä, turvapaikanhakijoista, yleisestä taloustilanteesta, lasten ja nuorten koulumenestyksestä ja muista yhteiskunnan tapahtumista ja ilmiöistä. Informaatiota tulee monesta eri lähteestä, eikä jokaista juttua pysty tai ehdi arvioimaan kriittisesti. Maarit Jaakkolan (2013, 18–19) mukaan journalismi aatesuuntana eli ideologiana sitoutuu tiettyihin arvoihin, joita ovat esimerkiksi ajantasaisuus, todenmukaisuus ja puolueettomuus. Vaikka journalisti pyrkiikin yleensä puolueettomuuteen, toimittajat tekevät jatkuvasti valintoja siitä, mitä he sanovat ja mitä jättävät sanomatta. Lukijalta tai katsojalta tämä unohtuu helposti. En ole toimittaja, mutta kirjoittaessani lehtijuttuja opinnäytetyötä varten, tein itsekin valintoja siitä, mitä jutuissa kerron. Yksittäisessä jutussa on käytännössä vaikeaa tuoda esille kaikkia mahdollisia näkökulmia käsiteltävään aiheeseen. Sen takia on hyvä, että juttuja kirjoitetaan eri näkökulmista, jolloin lukijat saavat mahdollisimman monipuolisen kuvan asioista.

Osallistumalla yksilö voi toteuttaa itseään, vaikuttaa omaan elämäänsä ja itselle tärkeisiin asioihin. Yksi tapa vaikuttaa, on herättää keskustelua. Keskustelun herättämisen välineinä voivat olla esimerkiksi lehtikirjoitukset, blogit ja itse tehdyt julkaisut. (Särkelä-Kukko 2014, 35.) Yksittäisellä kansalaisen mielipiteellä ei ole suoraa vaikutusta päätöksiin, mutta se voi käynnistää laajempaa keskustelua tärkeistä asioista ja ongelmista. Asolan (2007, 17) mukaan yksi kansalaiskeskustelun arvoista on siinä, että sen avulla ihmiset saavat informaatiota ja pystyvät muodostamaan omia näkemyksiä. Vaikuttavaa julkista keskustelua syntyy silloin, kun valtamedia on mukana levittämässä tietoa aiheesta (Asola 2007, 17). Opinnäytetyön tuotoksena syntyneet lehtijutut olivat osa tiedottamistyötä, jonka tavoitteena on herättää keskustelua aiheesta. Käytännössä ei ole mahdollista selvittää, ovatko jutut herättäneet keskustelua, mutta ainakin joku on saattanut saada niiden avulla uutta tietoa perhetyöstä.

Opinnäytetyöllä ja lehtijutuilla halusimme toimeksiantajan kanssa tuoda esille lastensuojelutyön moninaisuutta. Kuopiossa perhetyötä tehdään tuen tarpeen eri vaiheissa ennaltaehkäisevänä ja korjaavana työnä. Näitä erilaisia työn muotoja tuotiin esille lehtijutuissa. Jutuissa kerrottiin myös ajankohtaisesta sosiaalihuoltolain uudistuksesta, joka vaikuttaa näihin palveluihin. Puonti (2004, 335) toteaa, että lastensuojelun tulisi kyetä selkeyttämään julkista kuvaansa ja tuomaan esille työn moninaisuus. Moninaisuudella Puonti viittaa siihen, että lastensuojelutyö ei ole pelkästään huostaanottoja vaan monipuolista ja rakentavaa työtä lasten ja perheiden hyväksi. (Puonti 2004, 335–338.)

Opinnäytetyön taustalla oli ajatus siitä, että asiallisen tiedon välittäminen ihmisille voisi joidenkin lapsiperheiden vanhempien kohdalla poistaa turhia ennakkoluuloja ja madaltaa kynnystä ottaa yhteyttä sosiaalitoimistoon silloin, kun he ovat avun tarpeessa. On mahdotonta arvioida, vaikuttivatko lehtijutut jonkun ihmisen kohdalla näin, mutta asiallisen tiedon välittäminen ei todennäköisesti ainakaan lisää ennakkoluuloja. Moksusen (1991, 45–52) mukaan joidenkin marginaalipalveluiden, joihin myös lastensuojelupalvelut kuuluvat, asiakkaaksi tuleminen kynnys voi olla korkea. Osittain tähän voi vaikuttaa julkisuudessa käyty keskustelu ja palvelulle muodostunut imago. Lastensuojelun imago kärsii siitä, että julkinen keskustelu on painottunut huostaanottoihin, vaikka ne ovat vain yksi osa lastensuojelutyötä. Muusta lastensuojeluun liittyvästä puhutaan ja kirjoitetaan vähemmän. Lehtijuttua varten haastatteleman perheenäiti sanoi, että hänen mielestään monilla ihmisillä on sellainen käsitys, että lastensuojelun asiakkuus tarkoittaa lähes automaattisesti sitä, että lapset viedään heti pois. Perheenäidin mukaan tähän virheelliseen käsitykseen voitaisiin vaikuttaa jakamalla enemmän oikeaa tietoa palveluista kansalaisille.

On tärkeää, että epäkohdat ja epäoikeudenmukaisuudet tuodaan esille. Sosiaalialan ammattieettisissä ohjeissa sanotaan, että ”sosiaalialan ammattilaisen velvollisuutena on tuoda työnantajansa, päätöksentekijöiden ja suuren yleisön tietoisuuteen tilanteet, joissa ihmiset elävät köyhyydessä, resurssit ovat riittämättömät tai resurssien jakautuminen, politiikka tai toimintatavat ovat syrjiviä, epäoikeudenmukaisia tai haitallisia ihmisten hyvinvoinnille” (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2013, 9). Mielestäni sosiaalityön jul-

kisuusperiaatteeseen sisältyy myös myönteisistä asioista ja sosiaalityön mahdollisuuksista tiedottaminen, vaikka sitä ei erikseen eettisissä ohjeissa mainita-kaan. Laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999, 20. §) kuitenkin korostetaan, että viranomaisten tehtävä on tiedottaa palveluistaan, toimialansa kehityssuunnista jne. Tämän voi tulkita tarkoittavan kaikenlaisten näkökulmien esille tuomista, ei pelkästään ongelmien nostamista keskusteluun.

8.2 Oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekeminen oli mielenkiintoinen prosessi. Ideointi- ja suunnittelu- vaiheessa olin innostunut ja pidin aihetta tärkeänä. En kuitenkaan saanut muo- toitua ideoitani selkeiksi sanoiksi tai otsikoiksi, mikä vaikeutti mm. tutkimuslu- van hakemista. Ensimmäinen tutkimuslupa-hakemus ei mennyt läpi, ja minun täytyi tehdä suunnitelmaan tarkennuksia. Jälkeenpäin ajatellen olisi ollut hyvä käyttää enemmän aikaa prosessin alkuvaiheessa aiheen ja tavoitteiden tarken- tamiseen. Näin olisin ehkä säästynyt siltä, että myöhemmin jouduin muutta- maan opinnäytetyön näkökulmaa: näkökulma vaihtui pelkästä tiedottamisesta sosiaalialalla vaikuttamiseen.

Toiminnallinen opinnäytetyö tuntui itselleni luontevalta, mutta haasteita aiheutti se, että vastaavasta aiheesta ei ole tehty opinnäytetöitä aiemmin. Aiemmista opinnäytetöistä samasta aihepiiristä olisi ollut hyötyä työn tekemisessä. Minulle oli yllätys, kuinka vähän löysin tutkimustietoa sosiaalityön ja lastensuojelun suh- teesta julkisuuteen ja mediaan. Ennen opinnäytetyön aloittamista ajattelin, että aihetta on varmasti tutkittu paljon. En kuitenkaan löytänyt kuin muutaman melko uuden pro gradu -työn ja muutaman vanhan tutkimuksen.

Opinnäytteeni toiminnallisessa osuudessa oli mukana useita henkilöitä, joten en tehnyt tiukkaa aikataulua työlle. Tämä osoittautui hyväksi ratkaisuksi, sillä lehti- juttujen hiominen vei paljon aikaa. Osasin ennakoida, että juttujen kirjoittamis- prosessi on vaativa, koska minulla ei ole aikaisempaa kokemusta lehtiin kirjoit- tamisesta. Halusin kuitenkin tällä työllä osoittaa itselleni, että pystyn suoriutu- maan haasteesta.

Ammatillisen kasvun näkökulmasta opinnäytetyöprosessi on vahvistanut ammatti-identiteettiäni. Prosessin aikana olen oivaltanut, että sosiaalialan kehittämistyötä voi tehdä monella tavalla. Myös omasta alasta ja työstä tiedottaminen julkisuudessa voi olla kehittämistyötä, jonka vaikutukset voivat näkyä positiivisesti arjen asiakastyössä.

8.3 Arviointi

Opinnäytetyöprosessin loppuvaiheessa pyysin toimeksiantajan edustajalta sekä viideltä haastattelemlaltani perhetyöntekijältä palautetta sähköpostitse. Pyysin heitä vastaamaan seuraaviin avoimiin kysymyksiin:

1. Pidätkö tärkeänä sitä, sosiaalialan työntekijät tuovat julkisuudessa esille työnsä eri puolia? Miksi?
2. Miten lastensuojeluun liittyviä asioita käsitellään mielestäsi mediassa?
3. Mitä mieltä olet tällaisesta tiedottamisen tavasta lehtijuttujen välityksellä?
4. Miten kehittäisit lastensuojelun työntekijöiden/asiantuntijoiden ja median edustajien välistä vuoropuhelua?
5. Muuta mahdollista palautetta/kommentteja liittyen opinnäytetyöprosessiin

Kysymyksiin vastasi viisi henkilöä. Kaikki vastaajat pitivät tärkeänä sitä, että sosiaalialan työntekijät puhuvat julkisuudessa työstään. Perusteluina he esittivät, että siten voidaan oikaista vääriä käsityksiä, vähentää ennakkoluuloja ja madaltaa kynnystä avun vastaanottamiseen. Kolmen vastaajan mielestä media kärjistää asioita ja esittää ne usein yksipuolisesta näkökulmasta. Yhden vastaajan mielestä internetin keskustelupalstoilla liikkuu paljon virheellistä tietoa lastensuojelusta, mikä voi osaltaan lietsoa pelkoja. Vastaajien mielestä sellaiset juttuprojektit, kuin mitä tässä opinnäytteessä toteutettiin, ovat hyvä tapa välittää tietoa ja tuoda esille erityisesti asiakkaan näkökulmaa.

Vastaajat toivoivat yhteistyöhön median kanssa lisää avoimuutta, kasvoittain keskustelua ja sitä, että juttuihin otettaisiin useammin mukaan työntekijöiden näkökulmaa. Vastaajat totesivat kuitenkin sen olevan haastavaa, koska lastensuojelun ammattilaiset eivät voi vaitiolovelvollisuuden takia lähteä kommentoimaan yksittäistapauksia mediassa. Yksi vastaaja toivoi, että medially olisi velvollisuus kertoa juttujen yhteydessä lastensuojelun työntekijöitä sitovasta vaitiolovelvollisuudesta.

8.4 Kehittämisideat

Tässä opinnäytetyössä tuotosten julkaisuväylänä oli printtimedia. Päädyin lehtijuttujen kirjoittamiseen siksi, että luen paljon sanoma- ja aikakauslehtiä. Kun aiempaa kokemusta mediassa toimimisesta ei ollut, niin oli mielestäni järkevää valita itselle tutuin media julkaisupaikaksi. Kohderyhmän tavoittamisen kannalta myös internet olisi voinut olla hyvä väylä, esimerkiksi verkkolehdet tai lapsiperheille suunnatut sivustot. Myös blogitekstit olisivat voineet tavoittaa yleisöä. Vastaavan juttuprojektin voisi siis toteuttaa myös internetissä. Opinnäytetyön ideaa voisi kehittää myös siten, että jostain tietystä sosiaalialaan liittyvästä aiheesta toteutettaisiin laajempi tiedotushanke. Hankkeeseen voisi etsiä mukaan yhteistyökumppaneita, esimerkiksi eri joukkoviestimiä, valtakunnallisia sosiaalialan järjestöjä tai julkisen sektorin toimijoita. Hanke voisi sisältää esimerkiksi lehtijulkaisuja, videoita ja kysy/vastaa -palvelun internetissä. Yksi mahdollisuus olisi myös rakentaa jonkinlaista pysyvämpää yhteistyötä eri joukkoviestimien kanssa. Esimerkiksi jollain sosiaalialan järjestöllä tai kaupungin sosiaalitoimella voisi olla paikallislehdessä tai internetissä oma säännöllisesti julkaistava palsta tai muu julkaisu.

Lähteet

- Asola, A. 2007. Opi perusasiat – kansalaisvaikuttamisen tyyli ja keinot. Teoksessa Ylikarhi, V. 2007. Kuinka maailmaa muutetaan? Kansalaisvaikuttajan opas. Helsinki: Vihreä sivistysliitto ry. 9–29.
- Franklin, B. (toim.) 1999. Social Policy, Media and Misrepresentation. Florence, KY, USA: Routledge.
- Heikkinen, H. 2010. Toimintatutkimus – toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. 214–230.
- Heikkinen, H. 2015. Toimintatutkimus: kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.). 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. 201–220.
- Hiltula, S. 2015. Kuopion lapsiperhepalveluiden perhetyön työmuodot 2015. Paperimuotoinen esite. 13.10.2015.
- Hujanen, J. 2002. Uusi media ja uusi sukupolvi. Teoksessa Perko, T., Salokangas, R. & Luostarinen, H. (toim.). 2002. Median varjossa. Jyväskylä: Mediainstituutti, Jyväskylän yliopisto. 180–196.
- Ilvonen, A. 2011. Miten vaikutan? Kansalaistoimijan vaikuttamisopas. <http://osallistu-fi-bin.directo.fi/@Bin/7404aa26348392d89980262ae8722ccc/1431895421/application/pdf/299855/Miten%20vaikutan.%20Kansalaistoimijan%20vaikuttamisopas.%20Anne%20Ilvonen%20%28ID%2011502%29.pdf>. OK-opintokeskus. 11.12.2015.
- Immonen, H. 2001. Mediajulkisuus ja sosiaalityö. Kuopion yliopisto. Sosiaalityön koulutusohjelma. Pro gradu -tutkielma.
- Jaakkola, H. 2013. Lastensuojelu ja julkisuus – opas lastensuojelun ammattilaisille median kohtaamiseen. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Jaakkola, M. 2013. Hyvä journalismi - Käytännön opas kirjoittajalle. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Jahnukainen, M., Pösö, T., Kivirauma, J. & Heinonen, H. 2012. Erityisopetuksen ja lastensuojelun kehitys ja nykytila. Teoksessa Jahnukainen, M. (toim.). 2012. Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Tampere: Vastapaino. 15–57.
- Jämsén, A. & Pyykkönen, A. (toim.). 2014. Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys. <http://www.jelli.fi/lataukset/2014/05/osallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>. 26.11.2015.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Kotilainen, L. 2013. Parempi lehtijuttu. Helsinki: Inforviestintä Oy.
- Kuopion evankelisluterilainen seurakuntayhtymä ja Siilinjärven seurakunta. 2015. Kirkko & Koti -lehden sivut. www.kirkkojakoti.fi. 17.11.2015.
- Kuopion kaupunki. 2014. Organisaatiokaavio. http://www.kuopio.fi/c/document_library/get_file?uuid=c459b658-72ad-4830-a390-595938be5d47&groupId=31222. 21.10.2015.

- Kuopion kaupunki. 2015. Perhetyö.
<https://www.kuopio.fi/web/sosiaalipalvelut/perhetyo>. 4.12.2015.
- Laiho, K. 2007. Lastensuojelu. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M., Marjamäki, P., Laiho, K., Sarvimäki, P., Karjalainen, P. & Seppänen, M. (toim.). 2007. Sosiaalityön käsikirja. Jyväskylä: Tietosanoma Oy. 132–160.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.
 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999.
 Lastensuojelulaki 417/2007.
- Lastensuojelun keskusliitto. 2015. Lapsen maailma -lehden sivut.
<http://lapsenmaailma.fi/>. 17.11.2015.
- Liikanen, E. 2013. Sosiaalityö julkisessa lastensuojelukeskustelussa – sosiaalityön selonteot ja tapaus Eerika. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön koulutusohjelma. Pro gradu -tutkielma.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/94739/GRADU-1386827275.pdf?sequence=1>. 14.1.2016.
- Moksunen, S. 1991. Sosiaalitoimen julkisuustyö ja tiedottaminen. Sosiaali- ja terveyshallituksen tutkimuksia 8/1991. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Mustonen, A. 2001. Mediapsykologia. Helsinki: WSOY.
- Niemi, T., Nietosvuori, L. & Virikko, H. 2006. Hyvinvointialan viestintä. Helsinki: Edita.
- Nätkin, R. & Vuori, J. (toim.). 2007. Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino
- Puonti, A. 2004. Lastensuojelu ja julkisuus. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.). 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 335–340.
- Rentola, M. 2010. Vaikuta mediassa. Kirjoittamisen keinot tutuiksi. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Ritala-Koskinen, A. 2003. Onnistumisia lastensuojelussa. Teoksessa Satka, M., Pohjola, A. & Rajavaara, M. (toim.). 2003. Sosiaalityö ja vaikuttaminen. SoPhi, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Minerva-kustannus Oy. 103–124.
- Roivas, M. & Karjalainen, A-L. 2013. Sosiaali- ja terveysalan viestintä. Helsinki: Edita.
- Ruusuvuori, J., Tiittula, L. (toim.). 2009. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Selänne, M. 2005. Asiantuntija yhteistyössä printtimedian kanssa. Teoksessa Karhu, M. Salo-Lee, L., Sipilä, J., Selänne, M., Söderlund, L., Uimonen, T. & Yli-Kokko, P. 2005. Asiantuntija viestii - ajatuksesta vaikutukseen. Helsinki: Inforviestintä Oy. 158–176.
- Seppänen, J. & Väliverronen, E. 2012. Mediayhteiskunta. Tampere: Vastapaino.
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. 2007. Tehdään yhdessä sosiaaliala näkyväksi.
<http://www.talentia.fi/files/71/Vaikuttamisopas.pdf>. 11.12.2015.
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki: Talentia ry.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2015. Sosiaalihuoltolaki uudistuu. Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja siihen liittyvät muut lainsäädäntömuutokset. Diaesitys. <http://www.slideshare.net/stmslide/sosiaalihuoltolaki-uudistuu-lapsiperheet>. 18.11.2015.

- Suhola, A., Turunen, S. & Varis, M. 2005. Journalistisen kirjoittamisen perusteet. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- Suomen virallinen tilasto: Lastensuojelu 2014, verkkojulkaisu. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129537/Tr25_15.pdf?sequence=1. 14.1.2016.
- Särkelä-Kukko, M. 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa Jämsén, A. & Pyykkönen, A. (toim.). 2014. Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys.
<http://www.jelli.fi/lataukset/2014/05/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>. 34–51. 26.11.2015.
- Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Lastensuojelun käsikirja.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>. 20.11.2015.
- Unicef. 2015. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista.
http://www.lskl.fi/files/206/LOS_sopimus.pdf. 12.10.2015.
- Uskali, T. 2002. Kriittisyys – nykyjournalismin selkäranka. Viisi käytännön neuvoa hyvän journalismin lisäämiseksi. Teoksessa Perko, T., Salokangas, R. & Luostarinen, H. (toim.). 2002. Median varjossa. Jyväskylä: Mediainstituutti, Jyväskylän yliopisto. 30–48.
- Valli, R. & Aaltola, J. (toim.). 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Valtonen, A. 2009. Ryhmäkeskustelut – Millainen metodi?. Teoksessa Ruusuvuori, J., Tiittula, L. (toim.). 2009. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 223–241.

Tutkimuslupa

Kuopion kaupunki

Sosiaalipalvelujen hallinto
Perusturvajohtaja

Päätöspöytäkirja

21.7.2015

1 (1)
Tehtävä 13.00.00
Asianro 5558/2015

Lupa- ja ilmoitusasiat 6 § / 2015

Tutkimuslupa / Lupa toiminnalliseen opinnäytetyöhön / Vilja Kianto

Selostus ja perustelu	Karelia-ammattikorkeakoulun opiskelija Vilja Kianto hakee lupaa toiminnalliseen opinnäytetyöhönsä "Kuopion lastensuojelun perhetyön työmuotoa tunnetuksi yleisölle yhteistyössä paikallislehden kanssa". Opinnäytetyön tuotoksen julkaistaan lehtijuttu/juttusarja jossain paikallislehdessä Kuopion alueella ja lehtijuttua varten haastatellaan perhetyöntekijöitä ja heidän esimiehiään sekä mahdollisuuksien mukaan jotain entistä asiakasta. Haastatteluaineistoa ei analysoida, vaan aineisto kerätään ainoastaan lehtijuttua varten. Opinnäytetyön tavoitteena on lehtijutun kautta tehdä perhetyötä tunnetuksi kuopiolaisille.
Päätös	Myönnän haetun luvan opinnäytetyöhön ehdolla, että yksi kappale valmistuvaa tutkimusta luovutetaan korvauksetta Kuopion kaupungin perusturvan palvelualueen käyttöön.
Toimivallan peruste	Perusturvan ja terveydenhuollon palvelualueiden toimintasääntö 3 §
	 Mari Annika Antikainen perusturvajohtaja Valmistelija Anne Maritta Miettinen, puh. 044 718 6402 etunimi.sukunimi(at)kuopio.fi
Liitteet	
Nähtävänäolo	Päätös on yleisesti nähtävänä 27.7.2015 osoitteessa Puijonkatu 22.
Tiedoksianto	Päätös on lähetetty tiedoksi sähköpostitse Vilja Kiannelle ^{3/} 28.7.2015.

 Postiosoite |
 Käyntiosoite |
 Laskutusosoite |

 Puhelin
 Faksi
 Laskutustunnus

 www.kuopio.fi
 etunimi.sukunimi(at)kuopio.fi

Savon Sanomat 13.12.2015

Perhetyö:

Vanhempien jaksaminen syynä yhteydenottoon yhä useammin Kuopiossa.

Varhaista apua

SAVON SANOMAT 13.12.2015

KUOPIO
Teksti: Sanna Inkinen
Kuvitus: Mikko Pitkänen

Tässä ajassa on jotakin, mikä saa normaalin lapsiperheen tunteen hyvin rasakalta.

Tätä mieltä on Kuopion perhetyön palveluesimies **Soile Hiltula**, ja hänellä on siihen perusteet: Vanhempien jaksaminen on selkeästi suurin syy ottaa meihin yhteyttä.

Jaksamattomuus on nostanut päätään erityisesti tänä vuonna.

Nykyvanhemmathan ovat hyvin oppineita ja tietoisia asioista. Tietoa on myös helppo hakea ja saada.

Jostain syystä palne pyrkii täydelliseen perhe-elämään, johon voi kuulua vaikkapa leivonnaiskuvien päivittäminen

Jos pystyisikin vain irrottautumaan ja keskittymään lapsen kanssa olemiseen.

Soile Hiltula

somemaailmaan.

Koko ajan suoritetaan itselle, mutta myös ulkopuolelle. Se voi olla jollekin liikaa. Jos pystyisikin vain irrottautumaan ja keskittymään lapsen kanssa olemiseen, eikä siihen, otanko heti kännykällä kuvan, kun lapsi tekee jonkin kivan jutun.

Perhetyö on kokenut paljon muutoksia viime aikoina. Tausalla ovat Hiltulan mukaan sekä sosiaalihuoltolain että Kuopion kaupungin organisaation muutokset.

Elokuussa 2014 alkoi uusi työmuoto nimeltään aloitustiimi.

Se on nopea, selvittelevä työmuoto, johon kuuluu 1–5 kotikäyntiä. Katsomme, mikä voisi auttaa vaikkapa vuokratilanteissa tai suuremmissa taloudellisissa ahdinkossa. Apu voidaan antaa heti siinä ja nyt, eikä perheen tarvitse odottaa ensin lastensuojeluasiakkuutta.

Perhetyön työntekijät tekevät tiivistä yhteistyötä esimerkiksi neuvoloiden kanssa.

Tunnin neuvola-ajalle voidaan laittaa vastapestyt vaatteet ja olla hyvinkin laitetuna. Koti kertoo paljon enemmän: siellä voi olla hälytysmerkkejä, jotka otetaan puheeksi perheen kanssa.

Aloitustiimissä on neljä työntekijää, joiden osaamista on hyödynnetty myös matalamman huolen lastensuojeluilmoituksissa.

Menemme kotiin ja tarjoamme keskustelutieteen vanhempien kanssa. Aiemmin tällainen on voinut kuitaantua vaikkapa sosiaalityöntekijän lähettämällä kirjeellä. Nyt asiakkaaseen saadaan heti kontakti.

Hiltulan mukaan perheitä saatu palaute aloitettiin toiminnasta on ollut positiivista.

Seuraavia askeleita olivat kesäkuussa käynnistynyt ennaltaehkäisevä perhetyö ja samaan aikaan tapahtunut lapsiperheiden

kotipalvelun vahvistaminen. Jälkimmäisestä huolehtii nyt seitsemän työntekijää. Aluksi heitä oli vain neljä, ja palvelu ruuhkautui. Nyt jonot on kuitenkin saatu purettua.

Aiemmin kotipalvelun asiakkaaksi tuli hakeutua neuvolan tai päiväkodin kautta, mutta nykyisin avun tarvitsija voi ottaa myös suoraan yhteyttä perhetyön palvelunumeroon. Hiltula toivoo kuitenkin, että yhteistyötahot ottaisivat yhä yhteyttä tarvittaessa ja käyttäisivät perhetyötä lisätyökalunaan.

Ennaltaehkäisevässä perhetyössä on kyse hyvin varhaisesta, ohjauksellisesta tuesta.

Se voi olla avuksi vaikkapa silloin, kun vanhemmat eivät tiedä, mitä tehdä uhmaikäisen lapsensa kanssa.

Kotipalvelu taas on konkreettista apua, kuten lastenhoitoa tai pienimuotoista kodinhoitoa ja ruuanlaittoa.

Osalle perheistä nämä tukimuodot eivät riitä. Seuraava vaihe on lastensuojelun perhetyö, joka koostuu tiivistä avusta eli viikottaisista käynneistä enintään kahden vuoden ajan.

Intensiivinen perhetyö on puolestaan voimakkaasti korjaava tukimuoto, jolla haetaan muutosta perheen tilanteeseen. Tällöin kotikäyntejä on 3–5 viikossa puolen vuoden ajan.

Kuopion lastensuojelu on ollut pitkään Valviran ja Itä-Suomen aluehallintoviraston silmälläkannalla. Viimeksi tällä viikolla sosiaalihuollon ylitarkastaja **Kirsi Kaikko** Itä-Suomen avista kuvasi tilannetta hälyttäväksi (yle 7.12.2015). Ylen mukaan yhtiä sosiaalityöntekijää kohden on yhä 60 lasta, kun suositus on 35.

Soile Hiltula on kuitenkin toiveikas, että perhetyön uudistusten myötä tilanne muuttuu, ja sosiaalityöntekijöiden työaika vähenee.

Uskon, että suunta on oikea, eli että perheille on tarjolla enemmän varhaista tukea ja palveluja.

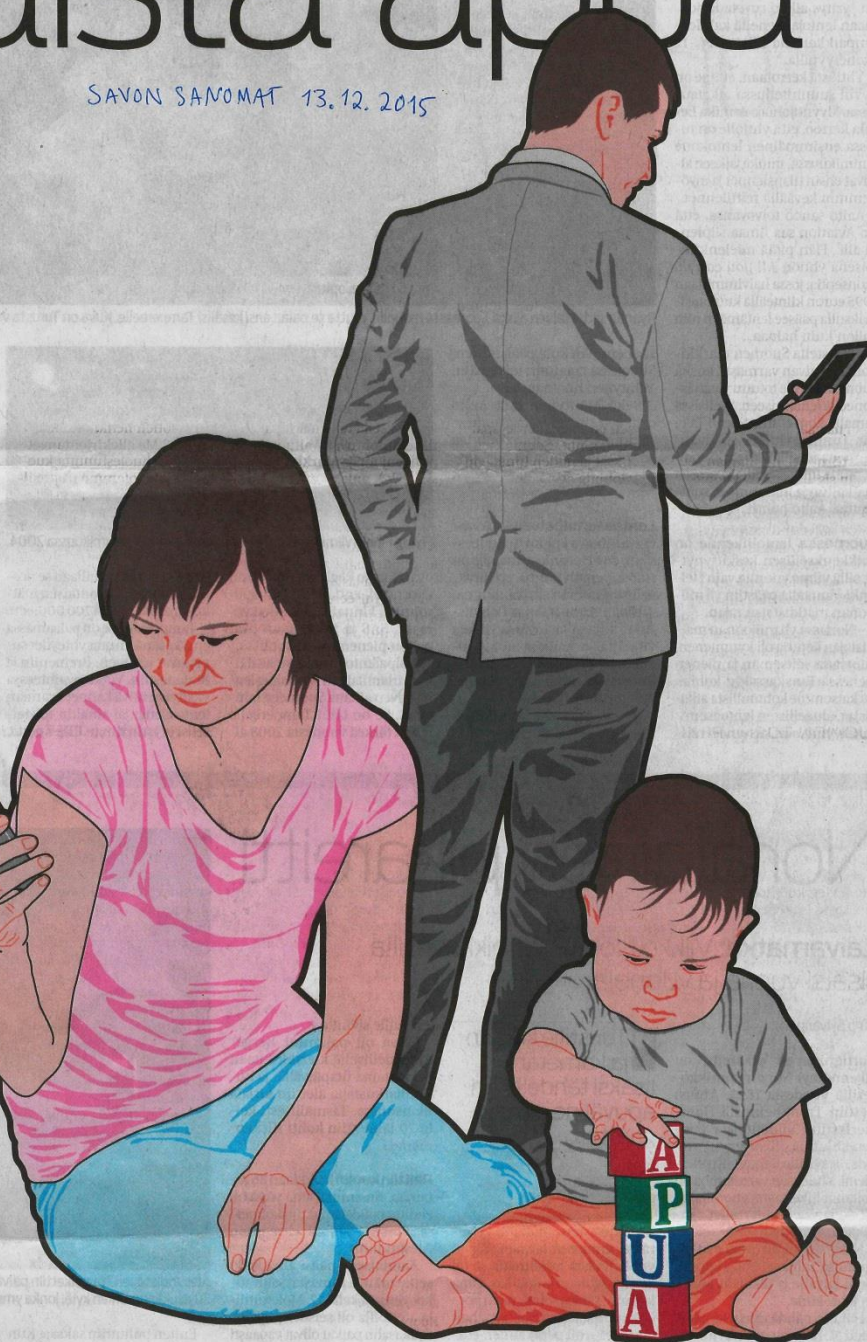
Lastensuojelu mielletään herkästi niin, että se on vain huostanottoa ja sijoitusta. Mutta lastensuojeluhan on myös hyvin paljon tukitoimia, joita perheille annetaan.

Hiltula muistuttaa nykyperheitä siitä, että arjen rytmittämisen ja rutiinien ovat lapsille tärkeitä: ne luovat turvallisuutta. Perheitä on pitänyt herätellä takaisin myös vanhojen arvojen pariin.

Esimerkiksi tablettien ja kännyköiden myötä lapsille ei enää lueta, ja iltasatukin saatetaan laittaa pyörimään tabletilta. Luontaiset vuorovaikutukset uhkaavat häviää.

Joissakin perheissä voi olla jopa vaikeuksia keskittyä kirjan lukemiseen tai seurapeleihin.

Kun kirja on kädessä, vanhempi ei voi mieltä työasioita, lukea sanomalehteä tai plärätä kännykkää. Kirja kädessä myös lapsi on yleensä lähellä.

Avoimuutta ja ammattitilpeyttä

Sanna Inkinen

Sosiaalialalla työskentelevät ihmiset voisivat tuoda rohkeammin esille oman työnsä sisältöä, toteaa sosionomiksi opiskeleva **Vilja Kianto**.

Tietenkään ei voi puhua yksityiskohdista, mutta yleisellä tasolla salassapitovelvollisuuden puitteissa. Avoimuuden lisäksi olisi hyvä olla ylpeä siitä, mitä tekee – kyse on tärkeästä työstä, hän kannustaa.

Savonlinnasta kotoisin oleva,

mutta Kuopiossa asuva Kianto tekee parhaillaan opinnäytetyötä lastensuojelun ja julkisuuden suhteesta, eli millä tavalla lastensuojelu näkyy mediassa. Ajatus opinnäytetyöstä

Tuntuu, etteivät ihmiset oikein tiedä, mitä perhetyö on.

Vilja Kianto

syntyi, kun hän sijaisi perhetyöntekijää lapsiperheiden kotipalvelussa.

Tuntuu, etteivät ihmiset oikein tiedä, mitä perhetyö on, ja että sitä tehdään muuallakin kuin lastensuojelussa.

Kiannon mielestä on hyvä, että nykyään perhetyötä on mahdollista saada myös ilman lastensuojelun asiakkuutta.

Sosiaalialalla opiskelevan näkökulmasta tuntuu hirveän hyvältä, että painotetaan ennaltaehkäisevää työtä.

Osana opinnäytetyötään Kianto on kirjoittanut kaksi lehtiartikkelia, joiden tarkoituksena on kertoa lastensuojelusta ja perhetyöstä kansalaisille.

Ennaltaehkäisevän perhetyöntekijän haastattelu on julkaistu *Kirkko&Koti*-lehdessä. Toista lehtijuttua varten hän on jututtanut lastensuojelun asiakkaana ollutta perhettä ja perhetyöntekijöitä. Artikkelin on tarkoitus julkaista valtakunnallisessa lehdessä.

Haastattelurungot

A. Haastattelurunko Kirkko & Koti-lehden juttua varten (1 perhetyöntekijä)

1. Kuinka kauan olet ollut nykyisessä työssäsi?
2. Mitä työhösi kuuluu?
3. Kuka voi saada ennaltaehkäisevää perhetyötä ja kuinka sitä haetaan?
4. Ketkä ovat keskeisimpiä yhteistyötahoja?
5. Mitä kotikäynneillä tehdään?
6. Kuinka ennaltaehkäisevän perhetyön työskentely eroaa lastensuojelun perhetyöstä?
7. Millaisia tavoitteita ennaltaehkäisevällä perhetyöllä on?
8. Onko ihmisillä mielestäsi virheellisiä käsityksiä perhetyön sisällöstä? Jos on, niin millaisia?
9. Mikä on parasta työssäsi?
10. Millaista palautetta olette saaneet asiakkailta uudesta työmuodosta?

B. Haastattelurunko Lapsen maailma -lehden juttua varten (5 perhetyöntekijää)

Yleiset kysymykset:

1. Kuinka kauan olet työskennellyt perhetyöntekijänä?
2. Mitä työnkuvaan kuuluu?
3. Ketkä ovat yhteistyötahoja?
4. Kuinka sosiaalihuoltolain uudistus on vaikuttanut työnkuvaasi?

Perhetyö käytännössä:

5. Millaisissa tilanteissa perhetyötä tarvitaan?
6. Mitä kotikäynneillä tehdään?
7. Millaisia ovat perhetyön tavoitteet esimerkiksi?
8. Kuinka lapset huomioidaan työskentelyssä?
9. Mitkä asiat ovat tärkeitä luottamuksen rakentamisessa perheen kanssa?
10. Millaisia mahdollisia virheellisiä käsityksiä haluaisit oikaista liittyen perhetyöhön tai lastensuojeluun?

Motivaatio ja osaaminen:

11. Mikä on parasta työssäsi?
12. Millaista osaamista perhetyöntekijältä mielestäsi vaaditaan?
13. Millaisia vinkkejä antaisit perhetyöntekijälle, joka menee ensimmäiselle kotikäynnille perheeseen?
14. Miten pidät huolta jaksamisestasi?

C. Haastattelurunko Lapsen maailma-lehden juttua varten (1 asiakas)

1. Kuinka kauan teillä on ollut perhetyötä?
2. Millaisessa elämäntilanteessa olitte kun perhetyö aloitti teillä?
3. Millaisia ajatuksia teillä oli perhetyöstä ennen kuin se alkoi?
4. Ovatko käsitykset muuttuneet matkan varrella?
5. Mitä odotitte perhetyöltä kun se alkoi?
6. Onko perhetyö vastannut odotuksia (Miten on/ ei ole)?
7. Millaisia asioita teette perhetyöntekijän kanssa?
8. Mitä hyötyä perhetyöstä on ollut perheellenne?
9. Mitä toivotte perhetyöltä jatkossa?
10. Millaisia vinkkejä antaisitte perhetyöntekijälle, joka menee ensi kertaa tutustumaan perheeseen?
11. Onko mielestänne ihmisillä virheellisiä käsityksiä perhetyöstä tai lastensuojelusta, joita haluaisitte oikaista?
12. Mitä haluaisitte sanoa perheille, joissa on juuri alkamassa perhetyö?

Juttusuunnitelmat

A. Juttusuunnitelma, ennaltaehkäisevä perhetyö, Kirkko & Koti

SALLITTU MERKKIMÄÄRÄ 4500-5200

PÄÄOTSIKKO: *Tukea perheen pulmiin*

KUVA JA KUVATEKSTI (vasen laita)
- kuvatekstiksi lainaus haastateltavalta

INGRESSI

Ennaltaehkäisevä perhetyö tuo kaivattua tukea lapsiperheille jne..
- kerrotaan lyhyesti jutun ydin

LEIPÄTEKSTI

- aluksi esitellään aihepiiriä jollain yleisellä tasolla esim. Lapsiperheen arki on joskus haastavaa jne..

VÄLIOTSIKKO 1

- tässä kappaleessa kerrotaan ennaltaehkäisevän perhetyön taustasta, lakiuudistuksesta ja työn tavoitteista yleisellä tasolla

VÄLIOTSIKKO 2

- tässä kappaleessa kerrotaan käytännön työstä, mitä siihen kuuluu, millaisia asiakasperheet ovat esimerkiksi ja millaisia tavoitteita työllä on

VÄLIOTSIKKO 3

- tässä kappaleessa kerrotaan asiakkailta tulleesta palautteesta, palvelun merkityksestä asiakkaille ja loppuun jokin vinkki lapsiperheille tms.

TIETOLAATIKKO (jutun vieressä)

- tietolaatikkoon tiivistetysti se, millaisille asiakkaille ennaltaehkäisevä perhetyö on tarkoitettu, kuinka sitä voi hakea ja yhteystiedot. Tieto myös hinnasta sekä kotipalvelusta

B. Juttusuunnitelma, lastensuojelun perhetyö, Lapsen maailma

Pääjuttu

PÄÄOTSIKKO

INGRESSI

- kerrotaan lyhyesti jutun ydin, herätellään lukija kiinnostumaan esim. kysymyksillä Pitääkö kodin olla siisti kun perhetyöntekijä tulee käymään? jne.

LEIPÄTEKSTI

- aluksi esitellään aihepiiriä jollain yleisellä tasolla esim. Lapsiperheen arki on joskus haastavaa jne.. ja esitellään lyhyesti ketä on haastateltu ja miten Kuopiossa perhetyötä tehdään

VÄLIOTSIKKO 1

- tässä kappaleessa kerrotaan perhetyön tavoitteista ja lähtökohdista ja siitä kuinka työskentely alkaa lastensuojeluasiakkaiden kanssa

VÄLIOTSIKKO 2

- tässä kappaleessa kerrotaan käytännön työstä, mitä siihen kuuluu, millaisia tavoitteita työllä on ja mitä kotikäynti tarkoittaa

VÄLIOTSIKKO 3

- tässä kappaleessa kerrotaan kuinka perhe on mukana työskentelyssä ja millaisia toiminnallisia keinoja voi käyttää työskentelyssä

VÄLIOTSIKKO 4

- tässä kappaleessa tuodaan esille millaisia ominaisuuksia perhetyöntekijältä vaaditaan ja mitä on hyvä huomioida asiakastyössä, kerrotaan myös siitä mikä motivoi työntekijöitä

Kainalojuttu 1

- tässä jutussa kerrotaan lastensuojelun perhetyöstä asiakkaan näkökulmasta

PÄÄOTSIKKO

- jokin suora lainaus asiakkaalta
- ei erityistä ingressiä, suoraan leipätekstiin, joka alkaa jollain ”runollisella” kuvauksella ympäristöstä tms.
- kerrotaan aluksi perheen taustoista ja kuvataan alkuasetelmia, joita perhetyön aloitusvaiheessa oli

VÄLIOTSIKKO 1

- otsikko jokin suora lainaus
- kerrotaan siitä millaista perhetyö on ollut käytännössä ja miten se on vaikuttanut asiakkaan ajatteluun tai asenteisiin, miten se on hyödyttänyt
- lopuksi kuvataan mitä perhe suunnittelee jatkossa
- asiakkaan kommentteja aiheesta yleisellä tasolla, esim. facebook-juttu tai lastensuojeluilmoitukseen liittyvä kommentti

Kainalojuttu 2

- tässä jutussa kerrotaan lakiuudistuksesta ja ennaltaehkäisevästä työstä

PÄÄOTSIKKO

- jokin joka viittaa ehkäisevään työhön, esim. Perheille tukea/apua ajoissa
- ei väliotsikkoja, koska juttu on lyhyt, ns. tietolaatikko
- kerrotaan positiivisista muutoksista, joita lapsiperhepalveluihin on tullut, eli perhetyötä saa helpommin kuin aiemmin ja kotipalvelua myös..
- mainitaan lakiuudistus ja viitataan uusiin lakipykäliin
- kerrotaan lyhyesti kuinka Kuopiossa on aloitettu ennaltaehkäisevä perhetyö ja kotipalveluun on tullut lisäyksiä
- loppuun jokin kokoava kommentti perhetyön palveluesimieheltä

Tukea perheen pulmiin

Ennaltaehkäisevä perhetyö tuo kaivatua tukea lapsiperheille.
Työssä tärkeintä on kohdata jokaisen tarina avoimesti ja etsiä yhdessä voimavaroja arkeen.

KIRKKO & KOTI Nro 9 — 28.10.2015

Tapsiperheen arki on joskus haastavaa. Väsymys, stressi tai elämänmuutokset voivat vaikuttaa vanhempien jaksamiseen. Joskus näissä tilanteissa ulkopuolinen tuki on tarpeen. Tukea olisi hyvä saada ajoissa, etteivät ongelmat pääsisi kasautumaan. Kesäkuussa 2015 Kuopion kaupungin lapsiperhepalvelut saivat uuden palvelumuodon, kun kaksi työntekijää aloitti ennaltaehkäisevää perhetyötä.

”Olemme pyrkineet luomaan matalan kynnyksen palvelun, jossa olennaista on, että työntekijöinä kohtaamme aina ihmisen ihmisenä,” kertoo perhetyöntekijä **Timo Kaipainen**.

Puuttuva pala

Kaipainen uskoo, että ennaltaehkäisevään työhön panostaminen on satsaus tulevaisuuteen. Aikaisemmin perhetyötä on Kuopiossa pystytty tarjoamaan vain lastensuojelun asiakkaille. Ennaltaehkäisevä perhetyö täyttää aukon lapsiperheiden kotipalvelun ja lastensuojelun perhetyön välissä. Uuden työmuodon taustalla on tänä vuonna voimaan tullut lakiuudistus. Uusi sosiaalihuoltolaki painottaa ennaltaehkäisevän työn merkitystä hyvinvoinnin kannalta ja tuo kuntiin lisäresursseja työn toteuttamiseen. Ehkäisevää perhetyötä pyritään puuttumaan perheen ongelmiin siinä vaiheessa, kun voidaan vielä suhteellisen pienillä teoilla saada muutoksia aikaan. Ennaltaehkäisevällä työllä voidaan parhaimmillaan tuoda kaupunkille myös rahallista säästöä.

”Mikäli ennaltaehkäisevän perhetyön avulla asiakasperheemme vältyvät raskaamilta, korjaavilta palveluilta, voidaan sanoa,

Ennaltaehkäisy on satsaus tulevaisuuteen

että on onnistuttu. Samalla yhteiskunta säästää, koska korjaavat palvelut ovat kallimpia tuottaa.”

Yhdessä tehden, rinnalla kulkien

Kaipaisten mukaan ennaltaehkäisevän perhetyön asiakkaat ovat aivan tavallisia perheitä, joilla on jokin pulma.

”Haasteita perheiden arkeen voivat tuoda esimerkiksi toisen vanhemman sairastuminen, ero tai vanhempien erilaiset kasvatusnäkemykset. Joissakin perheissä voi olla haasteita ihan perusarjen kanssa – kuten kuinka saada lapsi nukkumaan tai syöminen onnistumaan.

”Perhetyö on yhdessä tekemistä, kuuntelemista ja keskustelemista.

”Perhetyöntekijä ei tee asioita asiakkaan puolesta, vaan tavoitteena on löytää ratkaisuja tilanteeseen yhdessä asiakkaan kanssa. Toki voimme yhdessä tehdä ruokaa, siivota tai hoitaa lapsia. Monelle itse asiassa voi olla helpompaa puhua hankalista asiasta jonkin yhteisen tekemisen lomassa. Myös lasten kanssa vaikeita asioita voidaan käsitellä esimerkiksi leikin avulla.”

Kaipaisten painotta, ettei perhetyön tekemiseen ole olemassa mitään tiettyä kaavaa. ”Jokainen perhe on erilainen ja me kuunnio-

tamme perheiden yksilöllisyyttä. Pohdimme jokaisen perheen kanssa, millainen tuki voisi auttaa juuri heitä. Sen pohjalta mietimme yhdessä tavoitteita työskentelylle.”

”Palaamme asiakkaan kanssa tavoitteisiin työskentelyn edetessä ja pohdimme yhdessä, ovatko asiat perheessä muuttuneet vai pysyneet vielä ennallaan. Tapaamisten määrä ja työskentelyn kesto riippuu perheen tarpeista, mutta tarkoituksena on, että asiakkuus kestäisi maksimissaan vuoden ajan.”

Joku, jolle puhua

Asiakkaat ovat ottaneet uuden palvelumuodon hyvin vastaan.

”Asiakkaat ovat kokeneet todella tärkeänä sen, että heillä on ollut joku, jolle puhua. Joskus asiakkaalle riittää pelkästään se, että hän pääsee purkamaan huolensa jollekin – tuolloin koko palvelun tarve voi jopa loppua muuttamaan tapaamiseen.”

Matalan kynnyksen palvelumuoto on saanut kiitosta.

”Teemme työtämme pääasiassa kotikäynteinä. Monille asiakkaille voi olla iso asia, ettei heidän tarvitse erikseen lähtä kotoaan minnekään. Me menemme perheen kotiin ja olemme arjessa mukana.” Kaipainen kertoo.

Ennaltaehkäisevä perhetyö on työmuotona uusi ja sitä kehitetään edelleen. Asiakkailta kerätään palautetta ja heidän mielipiteensä ja ideansa otetaan huomioon työn kehittämisessä. Kaipainen sanoo, ettei palvelun markkinointiin ole vielä juurikaan ehditty panostamaan, mutta suunnitelmassa se kuitenkin on.

”Perheet voivat hakea palvelua myös itse soittamalla palveluohjaajalle. Tätä tietoa olisi tärkeä nyt saada viedä eteenpäin.”

VILJA KIANTO

Varhaista tukea lapsiperheille Kuopiossa

Ennaltaehkäisevä perhetyö on tarkoitettu perheille, jotka ovat haasteellisessa elämäntilanteessa, mutta varsinasta lastensuojelun tarvetta ei ole. Kohderyhmänä ensisijaisesti perheet, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Palvelu on maksuton.

- + Lapsiperheiden kotipalvelu on tarkoitettu perheille, jotka tarvitsevat välitöntä lasten- tai kodinhoitoapua. Palvelu on maksullista (7 euroa/tunti).
- + Asiakkaat voivat ohjautua esimerkiksi lastenneuvolan, kouluterveydenhuollon tai perheneuvolan kautta. Asiakas voi myös itse ottaa yhteyttä suoraan palveluohjaajaan.
- + Ennaltaehkäisevän perhetyön ja lapsiperheiden kotipalvelun tilaukset: matto (ei arkipäivinä) klo 9–11 palveluohjaajan numeroon: 044 718 1321

Yhdessä etsien, rinnalla kulkien

Pitääkö kodin olla silisti, kun perhetyöntekijä tulee käymään?

Mitä kotikäynnillä tapahtuu? Mitä hyötyä perhetyöstä on?

Vilja Kianto kuvaa Colourbox

Jokaisi lapsiperheiden elämässä tulee vastaan tilanteita, jotka ovat ongelmia tilkastaan siten arjen rutiineissa. Silloin voidaan tarvita ulkopuolista apua.

Kuopiolaiset lastensuojelun perhetyöntekijät kerrova, että perhetyö voi auttaa vaikeaa sil-
lön, kun perheessä on terveysongelmia, ylitönnä, maksamattomia laskuja, lapsi on vanhemmuudessa tai ongelmia rajojen asettamisessa.

– On tärkeää tuoda lapsen näkökulmaa myös tilanteissa esille, se on se melkein ylös pääninen haaste, kun ei voi vielä kukaan kukaan suostua ja perhe selviää kevyemmällä tuella. Lastensuojelun perhetyöä tehdään tuen tarpeen eri vaiheissa.

Ennakkotietä perhetyö auttaa silloin, kun ongelma ei ole vielä kukaan kukaan suostua ja perhe selviää kevyemmällä tuella. Lastensuojelun perhetyöä tehdään tuen tarpeen eri vaiheissa.

Tekoa, ei talkuruttia

Perhetyöllä pyritään muuttamaan perheen arkea. Perhetyöntekijä muuttavat, että he eivät ole ulkona, vaan mukana sen alkuun perheeseen. Perhetyöntekijä ei ole ensisijaisesti neuvoja ja kaja.

– Perheen tilisi itse ottaa asioita. Tapoja ja toimintaa on helpompi muuttaa, jos ottaa mukana hyödyt. Se toimii paremmin kuin se, että joku toinen tulee sanomaan, mitä tehdä.

Lastensuojelun asiantuntijat kohtaa perhetyöntekijän yleensä ensimmäistä kertaa yhteisessä tapaamisessa sosiaalityöntekijän kanssa. Silloin juontajan perhetyön antoisuudesta ja sovitun mahdollisuuden kontrolloidusta tavoitteesta. Voidaan päättää vaihtaa vaikeaa asiaa siitä, että hän seistä il-
tautua lapsen kanssa kukaan siihen ajei, kun se tulee tössä.

Perhetyössä ei ole yhä oikeaa toimintamallia, josta mukana voisi toimia jokaisessa perheessä.

– Työntekijän pitää olla mukana toimintayhteydessä, jotta jokaisen perheen tarpeet ovat yksilöllisiä.

Keskustelua ja yhdessä tekemistä

Ensimmäinen kohtaus voi olla perheessä jännittävä. Perhetyöntekijä menevät ensi kerran perheen kotiin biennoitteeksi tunnetuilla.

– Perheellä on lupa tulla meihin ja meillä heihin. Keskustelemme ylös tavoitteita ja sovimme kohtauk-

ten määrittä. Alkuun on tärkeää luoda luottamusta. Sen pitää olla molempipuolista.

Ensimmäiset kuukaudet varataan tutustumiseen, mutta on yksilöllisiä, kuinka nopeasti se tapahtuu. Työntekijä voivat tehdä perheen kanssa "Kaikkia mahdollisia".

– Sitooaan, käydään ulkona ja kengätsäillä, tehdään ruokaa sekä autetaan talouden ja päivittäisen suunnittelussa. Paljon juutellaan. Voimme toimia myös lapsen kanssa, jos vanhemmilla on esimerkiksi ter-
päätyä, eikä muuta hoitajaa ole saatavilla.

Mikä sitten kertonut perhetyöntekijästä, joka vain istuu ja joutaa laimaa?

– Kyllä ylös on kaikkea muuta kuin laimautel

”Meitä varten ei tarvitse sivota.”

”On vaikeaa päästää vieras ihminen omaan kotiin”

AAMUJÄRJENKÖ huhtikuun sateistaan kettien ikkunassa. Asiantuntijien äärellä on vaipapöytä ja hän on varautunut heidän haastaville. Istuu kodittaan pöytäpöydän ääressä ja keskustelunne äärien kokeiluissa.

– Kun ystä joutuu moniosuuskäntä-selle osastolle, on yhteyttä sosiaalityöntekijään ja suoni, että kukaan vanhaan meidän kaikki lapset oirehtii. Kerroin, että me ei perheestä jaksaa enää ja on pakko tehdä jossain. Silloin sosiaalityöntekijä ehdotti tätä lastensuojelun perhetyötä.

Äiti kertoo, että hänellä oli aikaa sopuunsa valitusta, vaikka perhe oli itse totunut apua.

– On aika vaikea päästää vierasta ihmistä omaan kotiin. Työntekijän neuvot tuntuu alkuun epäoikein. Meini varmaan puoli vuorta ennen kuin pystyin ottamaan perhetyöntekijän vaksaan sil-
lillä olkapaan.

– Alkuun jännitti... Mitä, että kei-
tänkö laimaa ja onkoahan pulaa pakas-
timesta ja kaikkea tällaista. Olen al-
kuun sanonut, että olisi ihana saada kodin siivoksi, mutta pitäisi ensin laimaa pöytä-
siivoksi, että voi olla siivoksi. Se on vi-
han sama tässä perheessä, sitä ajatte-
lee, että pitäisi saada perhe hunkoon,
ennen kuin perhetyöntekijän voi pääs-
tää käymään.

Arvojärjestys uusiksi

Äiti kertoo epäluottamusta ja tunteita, joita viime vuosin on makuun. Hän toteaa hupailleen, että humori on ollut

Kahvin tarjoaminen on kuitenkin yksi tapa tehdä tut-
tumaan. Yhteinen kahvinpöytä voi auttaa asiakkas ren-
toutumaan ja keskustelemaan.

Asiakkaita mieltänyt alku, millainen kodittaminen pi-
täisi olla. Perheeseen pöytä, pöytäsiivoksi ennen kuin
perhetyöntekijä tulee? Pöytäsiivoksi nrohaluuta siivoksi?

– Ei meitä varten tarvitse siivota, ja aktiivisuus voi
jatkua ihan niin kuin perheessä on tapana. Totta kai
on oltava, kun viereä ihminen tulee kotiin, mutta mitä
”normaalimmi” pystyy olemaan, sitä parempi.

Mukana koko perhe

Perhetyöntekijä-sanaa käytetään keskusteluapuna toimii-
malla menettämällä, esimerkiksi verkostokokouksien tai ajan-
kaytyöryhmien pitämässä, peijä tai kysely-
matkasta.

helle perheessä tärkeä yhdessä tekijä
ja henkilöitä vaihtokäsitteellä kaatella. Vähil-
la voima on kukaan kukaan vähissä.

– Jossain vaiheessa tuntuu, että olen
ollin väkry, enen jaksanut asettaa ra-
joja, ja kaikki päivittäiset, esimerkiksi
siivoksi-ajaa, olivat ihana huusaa jo met-
dän molempien ylös huoneeseen tulla.

– Silinä vaiheessa, kun alettiin yhdessä
perhetyöntekijän kanssa tehdä perheen
sääntöjä, kunen esimerkiksi että laih-
daksella uudestaan puhelinnet parhinkin,
alkoi meillä lasen puolella. Se oli ihana
jatkuvasti show.

Äiti osottaa jälkajakin orea, johon
on kinnittynyt magneettilla ryppästy
muurapetit. Paperissa on lissa sääntö-
jä ja kaikkien perhejäsenen allekir-
joitus.

– Noiden mukaan me on elävy ja
saatu vähän haastavasti tätä hommaa.

Alkuun menin tott uuteen sääntö-
jen mukaan, mutta nyt on vähän vo-
in antaa loppu, kun lapset ovat sisästä
mei ne.

Äiti kertoo, että parin vuoden aikana
asat ovat menneet eteenpäin, on saatu
uuden vanhempien toimintatavan ja
päätyöryhmän rakentamiseen.

– On oppinut silloin lailla rennoutu-
maan, että välillä voi antaa kodittajan
olla ja viettää perheen kanssa aikaa.

Ennen se oli toisinpäin, mikä oli ihan
murtumusta. Se on varmaan koin asia,
mikä perhetyöstä on jäänyt, että arvo-
järjestys on muuttunut.

Äidin mukaan perheessä puhutaan
nyt asioista enemmän ja lapset kertovat

Oman sosiaalisen verkoston pitämisen tai lomak-
keen täyttö voi olla jaksavasti asioita, joissa keskustellaan,
mutta ne eivät sovi kaikille. Perhetyöntekijällä vaati-
sainin ulanareijua ja heittänyt huomana asiakkaiden
tarpeet ja loppuäksyt keloit.

– Joidenkin vanhempien kanssa voi vaikka jättäytyä
kappaleja ei siivotilla ja juella silinä samalla.

Työskenteleyn oteaan mukaan kaikki perhejäse-
neet ja joskus läheisiänkin, jos perhe niin haluaa. Pienet-
kin lapset voivat olla mukana pelatuissa yhteisessä tele-
museksi. Monet perhetyöntekijät käyttävät pienien las-
ten kanssa näyteläisiä keskustelutapua.

– Nallekorteissa on tunnettuja, joiden avulla voi-
dään käydä yleisesti läpi, kuinka lapset hahmottaa omi-
ensa. Hänen kanssaan voidaan juetella siitä,
millainen on pelästy, hahmottuu tai
suunnitella nalle. Tai kysyä, mit-
kä nalleen lapset valitsevat itse-
leen, äidille tai siskolle. Näin
voidaan vähän kartoittaa sitä,
miten lapset näkee oman per-
heensä.

Lapsen näkökulma on työn punainen lanka.

Perhe ei aina ota apua vastaan avosylin, vaikka onkin lähtenyt vapaaehtoisesti lastensuojelun asiakkaaksi. Tähän voivat vaikuttaa ennakkoluulot tai pelko siitä, että lapset otetaan huostaan. Työntekijät harmittelevat sitä, että lastensuojelu-sanalla on edelleen negatiivinen kaiku.

– Jotkut ajattelevat, että perhetyöntekijät ovat sosiaalityöntekijän ”kätyreitä”, että tavoitteena on näyttää perheen epäonnistuminen. Se ei ole ollenkaan niin: me haluamme, että perheen olo ja tilanne paranee. Haluamme, että asiat korjataan niin, että kaikilla olisi mahdollisuus asua kotona ja viihtyä siellä.

Ihmisenä ihmiselle

Hyvä perhetyöntekijä on empaattinen ja suhtautuu avoimesti erilaisten ihmisten kohtaamiseen. Hänellä pitää olla rohkeutta puhua myös vaikeista asioista. Työn onnistumisen kannalta on tärkeää, ettei työntekijä piiloudu roolin taakse, vaan on oma itsensä.

– Aitona ihmisenä siinä pitää olla, että ihmiset alkavat kanssasi aidosti olla. Ei sinne voi mennä feikkaamaan mitään. Jokainen tekee perhetyötä omalla tyylillään: pitää hyödyntää omia vahvuuksiaan ja sitä, mitä osaa.

Lastensuojelutyö on henkisesti vaativaa. Mikä motivoi jatkamaan?

– Hyväntuuliset lapset. Lapset ja aikuiset, joilla menee asiat hyvin. On kiva saada perheissä asioita eteenpäin. Jotkut sanovat myös ääneen, että perhetyöstä on ollut apua ja hyötyä. Se tuntuu hyvältä.

– Se palkitsee, kun perhe pärjää hyvin ilman meitä. Kun perheenjäsenillä on hyvä olla ja heidän elämänsä jatkuu.

Hyvin päättyneet tarinat voivat antaa motivaatiota työhön pidemmäksi aikaa.

– Mieleen tulee äiti, joka oli toista kertaa lastensuojelun perhetyön asiakkaana. Siinä oli vähän hänen lähipiirillään sellainen ajattelu, ettei hän tule pärjäämään, koska on ennenkin epäonnistunut. Sosiaalityöntekijälläkin oli suuri huoli. Me lähdimme kuitenkin siltä pohjalta, että nyt on uusi mahdollisuus, eikä mietitä sitä, mitä ennen on tapahtunut. Ajan myötä äiti pääsi eteenpäin ja hänen isetuntonsa vahvistui. Se oli hienoa!

APUA AJOISSA

Suomessa puhutaan huolestuneeseen sävyyn lapsiperheiden palveluiden heikentymisestä. Lähiaikoina on kuitenkin tapahtunut myös positiivista kehitystä. Vuonna 2015 otettiin asteittain käyttöön uusi sosiaalihuoltolaki, joka painottaa ennaltaehkäisevän työn merkitystä ja peruspalveluiden (esimerkiksi neuvola, päivähoito, koulu) osuutta lapsiperheiden hyvinvoinnin tukijoina.

Lakiuudistuksen myötä lapsiperheet saavat esimerkiksi paremmin kotipalvelua. Laissa säädetään, että lapsiperheellä on oikeus saada kotipalvelua silloin, kun vanhempien toimintakyky on jostain syystä heikentynyt (esimerkiksi sairaus) tai perheessä on erityinen elämäntilanne (esimerkiksi ero tai kaksoisten syntyminen), ja se ei selviydy arjesta ilman apua. Ennen lakimuutosta kotipalvelua ei ollut kaikissa kunnissa edes saatavilla.

Nyt myös perhetyötä saa matalamalla kynnyksellä. Aiemmin monessa kunnassa perhetyötä pystyttiin tarjoamaan vain lastensuojelun asiakkaille. Nyt sitä voi saada myös sosiaali-

huoltolain mukaisena kunnallisena peruspalveluna silloin, kun perheessä on erityistä tukea tarvitseva lapsi tai nuori. Myös tukihenkilöitä ja -perheitä on järjestettävä.

Sosiaalihuoltolaki on budjettilaki, eli sen toteuttamiseen on varattu rahaa kuntien valtionosuuksiin. Raha on osoitettu lapsiperheiden kotipalvelun, nuorten sosiaalisen kuntoutuksen ja valvottujen tapaamisten järjestämiseen.

Kuopioon palkattiin lakiuudistuksen saatelemana kaksi uutta työntekijää kotipalveluum aiempien neljän lisäksi. Huhtikuussa 2015 kaupunkiin saatiin myös uusi työmuoto, kun kaksi ennaltaehkäisevän perhetyön työntekijää aloitti työnsä.

Kuopion lastensuojelun perhetyön palveluesimies Soile Hiltulan mukaan kaupunki pyrkii siihen, että resurssien lisäys varhaiseen tukeen vähentäisi pidemmällä aikavälillä lastensuojelun asiakkuuksien määrää.

– Toivomme, että perheet saisivat riittävän tuen ja avun jo siinä vaiheessa, kun kevyellä tuella saadaan helpotusta arkeen. ♦

”Palkitsee,
kun perhe
pärjää ilman
meitä.”